

Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin

Katja Västi
Oulun yliopisto

Santeri Palviainen
Oulun yliopisto

Tiivistelmä

Tarkastelemme tässä artikkelissa nykykielessä ilmenevää morfologista muutosta, vokaalivartaloiden yleistymistä sellaisissa morfologisissa konteksteissa, joissa yleiskielessä esiintyy konsonanttivartalo (esim. yksikön partitiivimuoto **lapse-a* pro *las-ta*). Käsittelemme artikkelissamme erityisesti sitä, miten innovatiivisten vokaalivartalomuotojen yleistymistä voi tutkia kokeellisin menetelmin, erilaisten kyselytutkimusten avulla. Kyselylomakkeisiimme sisältyy useita leksemejä ja taivutusmuotoja, joita vokaalivartalomuotojen yleistyminen koskee. Elisitoinnissa informantit muodostivat innovatiivisia vokaalivartalomuotoja vain osasta tutkimukseemme sisältyvistä sanoista, joten elisitointi ei näytä tuottavan selvää todistusaineistoa tarkastelemastamme ilmiöstä. Muotojen hyväksyttävyyttä mittaavat tehtävät sen sijaan tuottivat tuloksia, jotka vastaavat tähänastista käsitystä innovatiivisten vokaalivartalomuotojen leviämisestä. Muutostaipumus ei näy yhtä voimakkaana kaikissa kyseeseen tulevissa leksemeissä ja taivutusmuodoissa, vaan tietynlaiset tapaukset näyttävät olevan muutoksen eturintamassa. Tarvitaan kuitenkin lisätutkimusta selventämään, miten esimerkiksi leksemin ja taivutusmuodon äännerakenne ja yleisyys vaikuttavat muutostaipumukseen.

Asiasanat: suomen kieli, taivutusmorfologia, innovaatio, vartaloallomorfia, konsonanttivartalo, vokaalivartalo

Abstract

This article provides insight into the spread of vowel stem forms (e.g. partitive singular **lapse-a* ‘child’) in morphological contexts traditionally occupied by consonant stems (e.g. partitive singular *las-ta* ‘child’), a change that is currently spreading in Finnish. The main focus of the article is to illuminate the experimental means how to study

speakers' intuitions using a variety of tests. We test a number of the morphological categories involved in detail. We find that elicitation tests do not appear to yield detailed evidence, but different judgment tests were found to correlate with the spread of the morphological innovation, i. e., the spread of vowel stems. We find, however, that the change does not spread at an even pace across the different morphological categories, but rather it is more pronounced in certain categories than in others. Further research is needed to study the individual morphological categories and clarify the role of frequency in each category.

Keywords: Finnish language, inflectional morphology, innovation, stem allomorphy, consonant stem, vowel stem

1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Osa suomen morfologista kompleksisuutta on sanojen jakaantuminen yksi- ja kaksivartaloisiin sen mukaan, esiintyykö sanan taivutuksessa ainoastaan vokaalivartalo(ita) vai myös konsonanttivartalo (ks. esim. VISK 2008 § 55; Koivisto 2013: 101–106). Useimmat taivutusmuodot perustuvat vokaalivartaloon (esim. VISK 2008 § 56; Koivisto 2013: 98–113). Muun muassa yleiskielen kiteytyneiden muotojen, murteiden, kansanrunouden ja vanhan kirjakielen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että konsonanttivartaloiset muodot ovat ennen olleet nykyistä yleisempiä sekä taivutustyypeittäin että taivutusmuodoittain tarkasteltuna (esim. Genetz 1886: 163–164; Setälä 1899: 389–391; Ojansuu 1909: 107–115; Bussenius 1939: 9–57 et passim; Hakulinen 1979: 80–81). Nykysuomen kaksivartaloisten nominien taivutuksessa konsonanttivartaloita käytetään säännöllisesti yksikön partitiivin muodostuksessa (esim. *las-ta*) ja epäsäännöllisemmin monikon 2. genetiivin muodostuksessa (esim. *las-ten*). Lisäksi esiintyy konsonanttivartaloisia essiivimuotoja, jotka kuitenkin toimivat yleensä adverbiksi leksikaalistuneina (esim. *vuon-na*). Verbien taivutusparadigmaan puolestaan kuuluu useita muotoja, joissa kaksivartaloiset sanat esiintyvät konsonanttivartaloisina, kuten kaikki passiivimuodot (esim. *pur-ra-an* : *pur-tu*), aktiivin potentiaalimuodot (esim. *pur-re-e*) ja A-infinitiivimuodot (esim. *pur-ra*). Muun muassa internetaineistojen perusteella on kuitenkin havaittavissa, että konsonanttivartaloitten tilalla esiintyy enenevässä määrin vokaalivartaloita. Esimerkit (1–5) havainnollistavat 2-tavuisten *e*-vartaloitten sanojen avulla tällaisia innovatiivisia muotoja, joiden malleina voi nähdä sanahahmoltaan vastaavien yksivartaloitten sanojen muodot, kuten *nalle-a*, *laske-ta-an*, *laske-ne-e* ja *laske-a*.

- (1) *Tämä isä on nyt vähän ongelmissa. **Lapsea** kiinnostaa kalastus. Mitä mää nyt teen?*
(<https://twitter.com/ahuoviala/status/1037356092064518146>, luettu 22. 3. 2019)
- (2) *Mut ei, **puretaan** hammasta perkele ja eteenpäin mennään.*
(<http://maketsu-maketsu.blogspot.com/2013/01/normaalisti-poikkeava.html>, luettu 22. 3. 2019)
- (3) *Hammas tuntui myös olevan korkeammalla enkä saanut hampaita **purettua** yhteen.*
(<https://keskustelu.suomi24.fi/t/11987261/tulehtunut-hammas>, luettu 22. 3. 2019)
- (4) *Protaphan pitkävaikutteisena insuliinina **purenee** paremmin kuin Levemir kakkosten sokereihin, tosin hypotansin vaarakin on suurempi, käytetään yleensä kahtena tai kolmena pistoksena päivässä.*
(<https://keskustelu.diabetes.fi/index.php?topic=1875963.0>, luettu 22. 3. 2019)
- (5) *JOs ohitukset ovat vaikeita niin kaupassa myydään niitä dental stixejä joihin koiran on hyvä **purea** kiinni jos ohitus stressaa, mikäli vain ei ole allerginen.*
(<https://keskustelu.suomi24.fi/t/6899043/apua-vaikeaan-kaytokseen!>, luettu 22. 3. 2019)

Innovatiivisista vokaalivartalomuodoista tutkimuskirjallisuudessa on kommentoitu lähinnä partitiiveja, mutta niitäkin on enimmäkseen pidetty lasten ja muiden suomea omaksuvien kielen piirteinä tai satunnaisina lipsahduksina (esim. Paunonen 1974: 23; 1976a: 91; 1976b: 122; 2003: 205; Itkonen 1976: 52–54). Laalo (2011: 225–253, 279) kuitenkin tutkii lähemmin lapsenkielessä esiintyviä vokaali- ja konsonanttivartalomuotoja ja niiden suhdetta kielelliseen prosessointiin. Vokaalivartaloiden yleistymisen ei tosiaan vaikuta yhtä voimakkaalta kaikkien kaksivartaloisten sanojen kaikissa kyseeseen tulevilla muodoilla (ks. myös Paunonen 2003: 201–216), joten muutoksen eturintamaa on tarpeen selvittää tarkemmin. Tässä artikkelissa tarkastelemme sitä, millaisen kuvan kyselytutkimukset antavat vokaalivartaloiden yleistymisestä niissä morfologisissa konteksteissa, joissa esiintyy norminmukaisesti konsonanttivartalo. Olemme keränneet aikuisinformanteilta erilaisten kyselylomakkeiden avulla kolme osa-ainestoa, joiden tuottamaa tietoa vertaamme keskenään. Lisäksi vertaamme tuloksiamme tutkimukseen, jossa on toistettu

osa tutkimusasetelmastamme yläkoulussa (Liukkonen 2018).

Vaikka vokaalivartaloiden vähittäinen yleistyminen erilaisissa muotoryhmissä on tiedostettu jo 1800-luvun puolella (esim. Genetz 1886: 163–164; Setälä 1899: 389–391), sitä on tutkittu yllättävän vähän viime vuosiin asti. Nykyisten konsonantivartaloiden väistymistä vokaalivartaloiden tieltä on käsitellyt Paunonen (2003: 201–207), joka morfologisia muutoksia yleisemmin kuvatessaan on samalla hahmotellut vokaalivartaloistumisen mahdollista etenemistä 2-tavuisten *e*-vartaloisten nominien yksikön partitiivimuodoissa (esim. *pien-tä* > **piene-ä*), jollaisia innovatiiviset vokaalivartalomuodot tuntuvatkin tyypillisesti edustavan paitsi aikuisten myös lasten kielessä (ks. esim. Niemi & Niemi 1985; Riionheimo 2002a; 2002b; Laalo 2011: 225–253). Lisäksi aivan viime aikoina on alkanut johdonmukaisempi vokaalivartaloistumisen tutkimus opinnäytetöiden myötä (tähän mennessä valmistuneet Kärkkäinen 2018; Liukkonen 2018; Sirviö 2018; 2020; Keränen 2019; Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Ylitalo 2020; tekeillä useita). Vokaalivartaloistumisesta ei siis ole paljonkaan sellaista tietoa, joka perustuu systemaattisesti kerättyyn empiiriseen aineistoon. Tutkimuksen vähäisyys on kuitenkin ymmärrettävää siltä kannalta, että etenkin ennen internetin arkipäiväistymistä sopivan empiirisen aineiston kokoaminen olisi ollut hankalaa. Morfologiset innovaatiot eivät juuri pääse näkyville kirjoitetuissa yleiskielisissä aineistoissa, kuten sanomalehtiteksteissä, koska niissä pyritään norminmukaisiin muotoihin. Toisaalta tarkastelemamme vokaalivartaloiset muodot esiintyvät kielenkäytössä yhä sen verran harvakseltaan, että autenttisten puhutun kielen esimerkkien koostaminen edes kohtuullisen kokoiseksi tutkimusaineistoksi olisi valtavan työlästä. Esimerkiksi Kielipankin Korp-työkalulla¹ löysimme arkikeskustelujen sisältävästä 326 946 saneen Arkisyn-korpuksesta vain kaksi innovatiivista partitiivimuotoa: **persiä* pro *persettä* ja **hiiree* pro *hiirtä*. Aineistonkeruun haasteiden vuoksi kokeelliset menetelmät nousevat varteenotettaviksi vaihtoehdoiksi vokaalivartaloistumisen tutkimuksessa. Ne eivät kuitenkaan ole mitenkään vakiintuneita morfologisten muutosten alalla, vaan menetelmien mahdollisuuksissa ja rajoituksissa on paljon pohdittavaa. Se näkökulma korostuukin artikkelissamme.

Artikkelimme etenee niin, että seuraavaksi luvussa 2 kerromme, mitä suomen vokaalivartaloiden yleistymisestä yleisesti ottaen tiedetään tähän mennessä. Luvussa 3 esittelemme käyttämämme kyselylomakkeet sekä niiden tuottaman aineiston ja vertailuaineiston (Liukkonen 2018). Tutkimuksemme

¹ <https://korp.csc.fi/> (luettu 15. 2. 2020).

tuloksia käsittelemme luvussa 4. Lopuksi luvussa 5 pohdimme vokaalivartaloiden yleistymisen tutkimusnäkyviä.

2 Vokaalivartaloiden yleistyminen suomessa

Monilla suomen sanoilla on useita erilaisia vartalovariantteja. Ensinnäkin sanat voidaan jakaa yksi- ja kaksivartaloisiin sen perusteella, onko sanalla vokaalivartalo(ide)n lisäksi konsonanttivartalo. Tutkimuksemme koskee juuri kaksivartaloisia sanoja, joiden konsonanttivartalo on alkanut korvautua vokaalivartalolla tietyissä taivutusmuodoissa (esim. *susi* : **sute-a* pro *sut-ta*). Toiseksi myös vokaalivartalot voivat olla erilaisia eri taivutusmuodoissa morfofonologisten vaihteluiden, kuten astevaihtelun, takia (esim. *sute-na* : *sude-n*), mikä osaltaan lisää vartalovarianttien määrää. (Esim. VISK 2008 § 54–56; Koivisto 2013: 100–106, 113–116.) Vokaalivartaloiden yleistymisen voidaan siis nähdä kehityksenä, jossa kaksivartaloiset sanat pyrkivät yksivartaloistumaan. Käytännössä sanojen vartaloallomorfia – joissakin tapauksissa samalla myös suffiksiallomorfia – vähenee, mikä yhtenäistää taivutusparadigmoja. Paunonen (2003: 236) on todennut, että ”konsonantti- ja vokaalivartaloisten muotojen kamppailussa on kyse joskus kadonneen *e:n* palauttamisesta”, mutta vokaalivartaloiden yleistymisestä on merkkejä myös muunlaisissa sanoissa kuin 2-tavuisissa *e*-vartaloissa. Internetistä olemme löytäneet muiden muassa seuraavan esimerkin: *Aseta lehti haluumasi kohtaan kankaata ja peitä se varovasti leivinpaperilla* (<http://lapsiparkki.blogspot.com/2017/10/syyslehtia-ja-sisustustyynyja.html>, luettu 23. 3. 2020).

Vaikka vokaalivartaloiden yleistymisen onkin viime aikoina alkanut näkyä suomen sanojen taivutuksessa aikaisempaa laajemmin, se ei ole uusi ilmiö, vaan on ollut käynnissä useiden satojen vuosien ajan. Muutokseen viittaa esimerkiksi konsonanttivartaloisten yksikön essiivimuotojen korvautuminen vokaalivartaloisilla vanhasta kirjasuomesta nykysuomeen tultaessa (esim. Rapola 1965: 194; Häkkinen 1994: 198; Paunonen 2003: 201–206; Pallaskallio & Nordlund 2018: 233–242).² Nyky-yleiskielessä esiintyvät

² Monikon genetiivin muodostuksessa konsonanttivartalot eivät vaikuta harvinaistuvan erityisen voimakkaasti tällä hetkellä (Nirvi 1945: 484–486; Leskinen 1999: 191–195, 198), vaikka joistakin taivutustyypeistä ne ovat yleiskielessä jo kadonneet (esim. **huonet-ten*, **murret-ten*) ja kaikilla nykyisillä konsonanttivartaloisilla monikon 2. genetiivin muodoilla on monikkovartaloinen rinnakkaismuoto (esim. *las-ten* ~ *laps-i-en*, *lammas-ten* ~ *lampa-i-den*). Päinvastoin konsonanttivartalot ovat elinvoimaisia joissakin taivutustyypeissä ja yksittäisissä lekseemeissä (esim. Penttilä 1963: 158–175; Paunonen 1974: 12–13, 19–22; 1976b: 111; VISK 2008 § 85;

konsonanttivartaloiset essiivit ovat jo käytännössä kaikki leksikaalistuneita muotoja, kuten *avoinna, lähinnä, täynnä, vuonna* ja *ynnä* (vrt. *avoimena, lähimpänä, täytenä, vuotena, yhtenä*; Hynönen 2013: 554–558; Koivisto 2013: 110), ja vokaali- ja konsonanttivartaloisten essiivien työnjako tunnetaan hyvin (ks. essiivin merkityksestä erit. Hynönen 2016). Vanhassa kirjasuomessa konsonanttivartaloiset essiivimuodot olivat kuitenkin selvästi tavallisempia (esim. Ojansuu 1909: 107–110; Rapola 1965: 194; Hakulinen 1979: 80–81; Lehikoinen & Kiuru 2001: 92–93). Vanhan kirjasuomen lisäksi konsonanttivartaloisia essiivimuotoja on kartoitettu kansanrunoista (esim. Paunonen 1976b) ja murteista (Isojoki 1961; Aikio 1981; Hyvönen 1991). Essiivimuotojen kehitystä onkin mahdollista seurata eri-ikäisten aineistojen avulla. Esimerkiksi Pallaskallio & Nordlund (2018: 233–242) hyödyntävät digitoitua 1800-luvun sanomalehtiaineistoa tarkastellessaan konsonanti- ja vokaalivartaloisten essiivimuotojen suhdetta.

Tietääksemme essiivin muodostusta koskevaa muutosta ei kuitenkaan ole tarkasteltu niin systemaattisesti, että saatavilla olisi kokonaisvaltainen esitys siitä, missä järjestyksessä eri sanahahmoja edustavat, saati yksittäiset, lekseemit ovat muuttuneet vokaalivartaloisiksi produktiivisessa yksikön essiivitaivutuksessa. Isojoki (1961: 129–140, 151–152) tosin esittää eri-ikäisten kirjasuomen näytteiden perusteella, että ensimmäiset kaksivartaloisten sanojen vokaalivartaloiset essiivimuodot kuuluivat järjestysluvuille, nominatiiviltaan *s*-loppuisille useampitavuisille sanoille ja 2-tavuisille *e*-vartaloisille sanoille (esim. Agricolan *colmandena* [myös *colmanna*; Ojansuu 1909: 109], *wanhurskana* [myös *Sairassa* ~ *sairasna* ~ *Sairana*; Ojansuu 1909: 108], *Ychtene* [myös *ynne*; Ojansuu 1909: 110]). Karitiiviadjektiivien essiivimuodoista sen sijaan on useita konsonanttivartaloisia esiintymiä (esim. *äänetonnä*) vielä Juhani Ahon kielessä. Myös Lehikoinen & Kiuru (2001: 92) toteavat, että vokaalivartalot yleistyivät nopeammin sellaisissa sanoissa, joiden konsonanttivartalo on *t*- tai *s*-loppuinen, ja hitaammin sellaisissa sanoissa, joiden konsonanttivartalo on *n*-loppuinen.

Yksikön partitiivin muodostuksessa vokaalivartalot ovat alkaneet vallata konsonanttivartaloiden alaa myöhemmin kuin yksikön essiivin muodostuksessa, mutta tästäkin kehityskulusta on todistusaineistoa jo pitemmältä ajalta (Paunonen 2003: 204–205; murteista ks. Paunonen 1970: 193–207; Aikio 1981: 129–166). Toistaiseksi aiheelle ei kuitenkaan ole omistettu omia tut-

Koivisto 2013: 109–110). Konsonanttivartaloiden asema on siis hieman erilainen yksikkö- kuin monikkotaivutuksessa.

kimuksia lukuun ottamatta Keräsen (2019) kandidaatintutkimusta, joka käsittelee tiettyjen johdostyyppien vokaalivartaloisia muotoja (esim. **viattomaa*, **suurimpaa*, **oleellisea*, **kivuliaata*), ja Ylitalon (2020) kandidaatintutkimusta, joka käsittelee muotoja **lapsea* ja **mieheä*. Partitiivimuotojen vokaalivartaloistuminen on yhä niin alkuvaiheessa, että yleiskielessä selkeä muutos on ehtinyt koskea vain yksittäisiä sanoja, kuten *ripsi* : *ripseä* pro **ristä*, ja enimmäkseen taivutuksen muuttuminen näkyy puhekielen rinnakkaismuotoina. *Nyky-suomen sanakirjaa* (NS) ja *Kielitoimiston sanakirjaa* (KS) vertaamalla voi todeta, että käytännössä tietyt 2-tavuiset *e*-vartaloiset nominit taipuvat nyky-yleiskielessä jo pelkästään vokaalivartaloisina, vaikka vielä 1900-luvun alkupuolella konsonanti- ja vokaalivartaloiset muodot esiintyivät rinnakkain. Esimerkiksi *uksi*-sanan *Nyky-suomen sanakirja* (NS s. v. *uksi*) sijoittaa nominien 50. taivutustyyppiin, jossa *usta* on ensisijainen partitiivimuoto, mutta sulkeissa on mainittu mahdolliseksi myös *ukseä*. *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS s. v. *uksi*) järjestys on päinvastainen, sillä *usta* on kuvattu harvinaiseksi. Toisaalta *suksi*-sana on *Nyky-suomen sanakirjassa* (NS s. v. *suksi*) määritelty nominien 49. taivutustyyppiin sanaksi, eli muoto *susta* on merkitty sulkeisiin ja *sukseä* ilmaistaan ensisijaisena vaihtoehtona. *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS s. v. *suksi*) muotoa *susta* ei mainita enää ollenkaan. Partitiivimuotojen vokaalivartaloistumisesta kertoo sekin, että Itkosen & Maamiehen (2011: 56) kaikille kielenkäyttäjille tarkoitettussa käsikirjassa *Uusi kieliopas* käsitellään 2-tavuisien *e*-vartaloisten sanojen konsonanttivartaloisten partitiivimuotojen väistyä ja mainitaan sanoja, jotka ovat jo yksinomaan vokaalivartaloisia partitiivissa (*luomea*, *tuomea*, *sukseä*).

Rinnakkaisten konsonanti- ja vokaalivartaloisten partitiivimuotojen välillä ei myöskään ole ollut havaittavissa selviä merkkejä siitä, että muotojen merkitykset olisivat alkaneet eriytyä toisistaan, saati siitä, että konsonanttivartaloiset muodot olisivat alkaneet leksikaalistua adverbiksi, kuten konsonanttivartaloisille essiivimuodoille on käynyt. Muun muassa Paunosen (1976a: 92) mukaan perustaivutusparadigmasta eriytynyt paradigma on kuitenkin aina tunnusmerkkinen. Toisaalta partitiivien innovatiivisten vokaalivartalomuotojen esiintymiskontekstien tutkimus on vasta alkanut, joten on mahdollista, että merkityksen kehittymistä tiettyihin suuntiin ei yksinkertaisesti ole vielä huomattu. Itkonen (1976: 53) tosin pohtii, millaisissa lausekonteksteissa hänen itsensä tahattomasti tuottama ”kielivirhe” **luomea* tuntuu luontevimmalta. Itkosen mukaan se ei päädy helposti sellaisiin yhteyksiin, joissa muoto *lunta* tyypillisimmin esiintyy, kuten ilmauksiin *Sataa lunta* tai *Pihalla on lunta*. Sen sijaan paremmin voi kuvitella **luomea*

pitkin -tyyppisen adpositioliusekkeen, joka ei ole samassa määrin kiteytynyt kokonaisuus ja jossa Itkonen itsekin oli tullut muotoa käyttäneeksi.³ Ylitalon (2020: 14, 18) keskustelupalsta-aineistossa **lapsea* ja **mieheä* toimivat useimmiten objekteina, mutta myös tehtävä adposition täydennyksenä nousi esiin. Objektien hallitsevuus perustuu todennäköisesti siihen, että se on ylipäätään yleinen kieliopillinen tehtävä.

Verbintaivutuksessa konsonanttivartaloisuus on huomattavasti tavallisempaa kuin nominintaivutuksessa. Konsonanttivartaloisia muotoryhmiä ovat kaikki passiivimuodot, aktiivin finiittisestä taivutuksesta imperatiivin preesens (lukuun ottamatta yksikön 2. persoonaa) ja potentiaalın preesens sekä aktiivin infiniittisestä taivutuksesta A-infinitiivi, E-infinitiivi ja NUT-partisiippi (esim. VISK 2008 § 71; Koivisto 2013: 110). Vanhassa kirjasuomessa verbien konsonanttivartaloisuutta esiintyi vielä runsaammin, koska nykyistä useammilla verbityypeillä oli konsonanttivartaloisia muotoja (esim. *pyyTTY* 'pyydetty', *waelcat* 'vaeltakaat'). Monet tällaisista tapauksista esiintyvät nykykielessä leksikaalistuneina muotoina, kuten *tietty*, *tietenkin*, *tuttu* ja *tuttava*. Lisäksi konsonanttivartaloita esiintyi nykyistä useammassa taivutusmuodoissa, kuten MA-infinitiivissä (esim. *rucoelmahan*) sekä VA-partisiipissa ja aktiivin indikatiivin preesensin monikon 3. persoonassa (esim. *iooxenteluat*). (Ojansuu 1909: 111–115; Hakulinen 1979: 80–81.)

Myös verbintaivutuksessa vokaalivartaloiden yleistymisestä on alkanut ilmetä yhä enemmän merkkejä, mutta sitä on kommentoitu tutkimuskirjallisuudessa vähemmän kuin nominintaivutuksessa näkyvää muutosta. Murrettutkimusten yhteydessä on kyllä havaittu kaksivartaloisten verbien esiintymistä vokaalivartaloisina muodoissa, joissa yleiskielessä ja valtaosin murteissakin käytetään konsonanttivartaloa. Esimerkiksi suomen murteiden potentiaalimuotojen morfofonologista vaihtelua, kuten konsonanti- ja vokaalivartaloon perustuvia rinnakkaismuotoja (esim. *tullee* ~ *tulenee*), on tarkasteltu laajasti (Forsberg 1998: 135–203). Myös Palander (1996: 354) käsittelee vokaalivartaloisia potentiaalimuotoja Savonlinnan seudun murteita koskevassa tutkimuksessaan, jonka aineistossa 2-tavuisista *e*-vartaloisista verbeistä *tulla*, *mennä*, *panna*, *haista* ja *päästä* esiintyy aktiivin potentiaalın preesensissä yksistään vokaalivartaloisia muotoja (esim. *tuleno*, *mänenö*, *panenoot*, *haiseno*, *piäsenöö*). Palander (1996: 340–348) tarkastelee myös NUT-partisiippimuotojen variaatiota, mutta ei mainitse mitään vokaalivartaloisista

³ *Lumi*-lekseemi nousi esiin myös Laalon (2011: 232–233) lapsenkielen tutkimuksessa, jossa toinen informantti tuotti samassa yhteydessä ilmaukset *lumea* ja *jäätä on kovasti* ja *lunta* ja *jäätä sataa*.

muodoista, joten niitä ei ilmeisesti esiinny hänen aineistossaan. Lindgren (1974) on tutkinut kveeniin kuuluvasta Raisin murteesta sanahahmoltaan erilaisia kaksivartaloisia verbejä kaikissa konsonanttivartaloiden muotoryhmissä ja havainnut, että vokaalivartalaisuus on yleistynyt niissä merkittävästi. Myöhemmin Lindgren (1993: 119–179) on tarkastellut laajemmin Ruijan murteiden eli kveenin verbintaivutusta ja siinä yhteydessä käsitellyt useimpia konsonanttivartaloiden muotoryhmiä. Lindgren (1974: 138–152; 1993: 10, 219–220; 1999: 153–161; 2003: 172–173) esittää, ettei kyse ole satunnaisista esiintymistä vaan kehityksestä, jossa konsonanttivartalot korvautuvat erityyppisillä vokaalivartaloisilla uudismuodosteilla. Kveenissä vokaalivartaloiden yleistyminen kytkeytyy kielikontaktitilanteisiin (ks. myös Lindgren & Niirinen 2018: 213–215). Kuparinen (2018: 31–32, 46) puolestaan on Helsingin puhekieltä koskevassa tutkimuksessaan pohtinut kaksivartaloisten verbien mahdollisuutta kehittyä vokaalivartaloisiksi ns. lyhyessä infinitiivissä, joka voi edustaa sekä MA-infinitiivin illatiivia että A-infinitiivin lyhyttä muotoa (esim. **nousee*, **tarvitsee*, **vanhenee*), mutta hänen aineistostaan ei ilmene selviä merkkejä sensuuntaisesta kehityksestä.

Nykykielen verbintaivutuksen vokaalivartaloistumista on alettu kartoittaa systemaattisemmin vasta tuoreissa opinnäytteissä. Sirviön kandidaatintutkielma (2018) ja pro gradu -tutkielma (2020) koskevat NUT- ja TU-partisiippeja, kun taas Pöyhtäri (2019) kandidaatintutkielma koskee aktiivin potentiaalia ja Korjan (2019) kandidaatintutkielma lyhyttä A-infinitiiviä. Nämä tutkimukset käsittelevät osittain samoja lekseemejä 2-tavuisten *e*-vartaloisten verbien *tulla*, *mennä*, *tehdä*, *nähdä*, *purra* ja *surra* joukosta, ja niiden innovatiivisten muotojen yleisyys vaikuttaa vaihtelevan selvästi muotoryhmittäin. Kärkkäinen (2018) puolestaan analysoi kandidaatintutkielmassaan *panna*-verbin innovatiivisia vokaalivartalomuotoja erityisesti merkityksen kannalta.

3 Kyselylomakkeet, aineisto ja vertailuaineisto

Olisi ihanteellista tutkia vokaalivartaloiden yleistymistä spontaania puhuttua kieltä edustavan aineiston avulla. Käytännössä sellaisen materiaalin hankkiminen on kuitenkin hyvin vaikeaa muusta kuin lapsenkielestä, koska innovatiivisia vokaalivartaloisia muotoja ei esiinny puheessa riittävän taajaan. Yksi vaihtoehto on tarkastella vapaamuotoista kirjoitettua kieltä, jossa on paljon puhutun kielen piirteitä, kuten Sirviö (2018; 2020), Kärkkäinen (2018), Pöyhtäri (2019), Korja (2019) ja Ylitalo (2020) ovat tehneet hyödyntäessään

ei-realiaikaisia keskustelupalsta-aineistoja (ks. verkkokeskustelujen tyypittelystä esim. Herring & Androustopoulos 2015). Niistä tutkimusmateriaalia onkin löytynyt hyvin, vaikka lekseemikohtaisesti innovatiivisten muotojen esiintymisessä on suurta vaihtelua. Toinen vaihtoehto on kääntä kokeellisten menetelmien puoleen, kuten me olemme tehneet tässä tutkimuksessa ja kuten Liukkonen (2018) ja Keränen (2019) ovat tehneet kandidaatintutkielmissaan. Tietääksemme suomen kielen morfologista muuttumista ei ole aikaisemmin juurikaan tutkittu kyselylomakkeiden avulla. Ylikoski (2005) on tutkinut *tekeen-* ja *tekees-*tyyppisiä verbimuotoja esimerkkeinä puhekielen morfologisista ja semanttisista innovaatioista ja käyttänyt menetelmänä kyselytutkimusta. Ylikoski (2005: 188, 200) esittääkin, että puhuttua kieltä voi tutkia kirjoitetun kielen välityksellä eli käyttämällä kyselylomakkeita ja että itse asiassa kyselytutkimus voi toisinaan olla käytännössä ainoa tuloksellinen menetelmä. Sen sijaan morfologisen variaation tarkastelussa menetelmää on hyödynnetty silloin tällöin jo vuosikymmenten ajan (ks. esim. Itkonen 1957; 1959; Paunonen 1973), ja kansainvälisestikin kokeellisten menetelmien merkitys on lisääntynyt sillä alalla (ks. esim. Bermel ym. 2015; 2018).

Keräsimme tutkimusaineistomme kolmella erilaisella kyselylomakkeella. Kukin lomaketyyppi oli samanlainen jokaiselle informantille; emme esimerkiksi vaihdelleet kysymysten keskinäistä järjestystä. Lomakkeista kaksi on monivalintalomakkeita – ensimmäistä kutsumme *rinnakkaismuotojen monivalinnaksi* (liite A), toista *yksinkertaiseksi monivalinnaksi* (liite B) – ja kolmas on *elisitointilomake* (liite C). Molemmissa monivalintatehtävissä arvioidaan innovatiivisten vokaalivartalomuotojen luontevuutta neliportaisella Likertin asteikolla, mutta rinnakkaismuotojen monivalinnassa arvioidaan lisäksi saman sanan norminmukaista konsonanttivartaloista muotoa. Elisitointitehtävässä täydennetään virkkeiden sanoja taivutusmuotoisiksi. Lähtökohtamme on, että niin monivalintatehtävät kuin elisitointitehtäväkin tuottavat epäsuoraa tietoa vokaalivartaloiden yleistymisestä, mutta eri tehtävyyppien tuottama tieto on luonteeltaan erilaista: on eri asia kuulostella arvioitavaksi tarjottua, yleistynyttä mutta edelleen norminvastaista muotoa kuin tulla itse tuottaneeksi se aineistonkeruutilanteessa. Monivalintatehtävien avulla pyrimme saamaan tietoa siitä, miten informantit suhtautuvat innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin, kun niistä erikseen kysytään. Periaatteessa on mahdollista, että informantit eivät huomaa analysoitavissa muodoissa mitään erityistä varsinkaan yksinkertaisessa monivalintatehtävässä. Todennäköisemmin he kuitenkin pitävät niitä vaihtelevassa määrin vieraina, koska kyse on melko varhaisessa vaiheessa olevasta, vielä epävarmasta kielenmuutoksesta. Elisitointitehtävällä

Taulukko 1. Tutkimukseen sisältyvät muotoryhmät

	vokaali- vartaloinen esimerkki	rinnakkais- muotojen / yksinkertainen monivalinta	elisitointi
nominit			
yksikön partitiivi	<i>*miehe-ä</i>	×	×
infiniittiset verbit			
lyhyt A-infinitiivi	<i>*pure-a</i>	×	×
NUT-partisiipin yksikön nominatiivi	<i>*pure-nut</i>	×	×
TU-partisiipin yksikön nominatiivi	<i>*pure-ttu</i>	×	
finiittiset verbit			
aktiivin imperatiivin preesens yksikön 3. persoonassa	<i>*pure-ko-on</i>	×	×
passiivin indikatiivin preesens	<i>*pure-ta-an</i>	×	×
passiivin indikatiivin imperfekti	<i>*pure-tt-i-in</i>		×

pyrimme vahvistamaan käsitystä siitä, millaiset sanat ja muotoryhmät ovat muutoksen etujoukkoa. Oletamme siis, että mitä pitemmällä tiettyä sanaa koskeva muutos on, sitä suopeammin sen innovatiivista muotoa arvioidaan ja sitä useammin sellainen tuotetaan.

Taulukko 1 havainnollistaa, millaisten muotoryhmien avulla aloitimme suomen vokaalivartaloistumisen tutkimisen, mutta tarkat sananmuodot ilmenevät analyysiluvuista. Tarkastelemamme lekseemit ja niiden taivutusmuodot eivät täysin vastaa toisiaan monivalintatehtävissä (liitteet A–B) ja elisitointitehtävissä (liite C): elisitointilomakkeeseen ei sisälly ollenkaan TU-partisiippimuotoista lekseemiä eikä monivalintalomakkeisiin passiivin indikatiivin imperfektissä taivutettua lekseimiä. Muut muotoryhmät ovat edustettuina kaikissa lomakkeissa.

Vaikka sijoitimme kyselylomakkeisiin runsaasti erilaisia konsonanttivar-

taloiden konteksteja, tutkimuksemme ei kata kaikkia mahdollisia muotoryhmiä (ks. luku 2). Taulukosta 1 näkee, että edustettuina ovat nominin-taivutuksesta yksikön partitiivi, infinittiisestä verbintaivutuksesta lyhyt A-infinitiivi sekä NUT- ja TU-partisiippi yksikön nominatiivissa ja finiittisestä verbintaivutuksesta aktiivin imperatiivin preesens yksikön 3. persoonassa sekä passiivin indikatiivin preesens ja imperfekti. Monia pois rajaamiamme verbien muotoryhmiä yhdistää se, että ne ovat harvinaisempia kuin mukaan valitut. Muotoryhmien yleisyydestä ei kylläkään ole saatavilla kattavia, eri kielimuodot huomioivia tietoja, vaan osin olemme joutuneet arvioimaan suhteellista yleisyyttä intuitiivisesti. Kuitenkin esimerkiksi Lauseopin arkiston aineiston perusteella (Herlin ym. 2005: 17–18) A-infinitiivin lyhyt muoto on selvästi sekä pitkää muotoa että E-infinitiivejä yleisempi niin murteissa kuin yleiskielessäkin. Matihaldin (1980: 38, 50–59) tutkimuksesta puolestaan käy ilmi, että 1960-luvun yleiskielen korpuksessa potentiaali on melko selvästi imperatiiviakin harvinaisempi. Joka tapauksessa halusimme aloittaa tutkimuksen sellaisista taivutusmuodoista, jotka ovat informanteille mahdollisimman tuttuja.

Huomioimme tutkimuksessamme myös erilaiset morfologiset sanarakenteet (ks. esim. VISK 2008 § 145; Koivisto 2013: 70–73). Sisällytimme lomakkeisiin selkeitä yksimorfeemisia perussanoja (esim. *lapsi, tuli; mennä, olla*), joilla kaikilla on 2-tavuinen *e*-vartalo, ja morfologisesti kompleksisia sanoja, johdoksia (esim. *uus-in, ole-maton*). Selkeiden perussanojen ja johdosten välimaastoon sijoittuu sanoja, joiden asema perussanana tai johdoksena on eri syistä kielenpuhujan kannalta hämäämpi. Tutkimuksessamme sellaisia edustavat *hammas* ja *lammas* sekä *tarvita*, jotka tiedetään lainasanoiksi (esim. Häkkinen 2013: s. v. *hammas, lammas, tarve*). Niiden sanahahmossa on kuitenkin johdoksen piirteitä, koska vokaalivartalot *hampaa-* ja *lampaa-* päättyvät pitkään vokaaliin (vrt. esim. *saalis : saalii- < saada, varvas : varpaa- < varpa*) ja vokaalivartalo *tarvitse-* on monitavuinen (vrt. esim. *villitse- < villi*) (esim. Häkkinen 2013: s. v. *saalis, varvas, villi*; VISK 2008 § 149, 332; Koivisto 2013: 308–310). Lisäksi yksikön nominatiivissa *hammas* ja *lammas* muistuttavat joidenkin *s*-loppuisten johdostyyppiin sanoja, kuten sanoja *liha-s* ja *terä-s* (mutta vokaalivartaloisina *liha-kse-*, *terä-kse-*), ja *tarvita* edustaa samaa verbityyppiä kuin johtimen *-itse-* : *-it-* sisältävät sanat, kuten *naul-it-a* ja *vang-it-a*. Toisaalta esimerkiksi tutkimuksemme verbiä *vanheta* nykykielenpuhujia ei välttämättä hahmota johdokseksi, koska sen johdinaines *-ne-* : *-t-* ei ole enää produktiivinen eikä siksi täysin läpinäkyvä. Silti *vanheta* on johdoksena suhteellisen läpinäkyvä: sillä on selvä merkitys yhteys

kantasanaansa *vanha*, johdinaines erottuu hyvin, ja samaa johdostyyppiä edustaa noin 150 muuta sanakirjalekseemiä. (VISK 2008 § 164, 348; Koivisto 2013: 306–308.)

Kummankin monivalintalomakkeen tehtävänanto kuuluu seuraavasti: ”Arvioi seuraavia lauseita lihavoitujen sanojen näkökulmasta vastaamalla kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?”. Arvioi muotoja⁴ / erikseen kumpaakin sanavaihtoehtoa⁵ asteikolla 1 = täysin epäluontevalta, 2 = jossain määrin epäluontevalta, 3 = jossain määrin luontevalta, 4 = täysin luontevalta.”⁶ Tehtävä on vastaava kuin Ylikosken (2005) tutkimuksessa, vaikka asteikon vaihtoehdot onkin nimetty eri tavoin. Esimerkiksi Bermel ym. (2015; 2018) käyttivät seitsemästä asteikkoa, jossa vain ääriarvot oli kuvattu sanallisesti, tutkiessaan tšekin nominintaivutuksen morfologista variaatiota. Me halusimme käyttää karkeajakoisempaa asteikkoa, jossa ei ole selkeää keskikohtaa mahdollistamassa sellaista vastaustapaa, että jokaiseen kysymykseen valitaan mekaanisesti keskimäinen vaihtoehto ikään kuin kompromissina, jotta ei tarvitse pohtia kysyttyä asiaa yhtään syvällisemmin. Suunnittelimme monivalintalomakkeiden sisällön siten, että arvioitavista 25 muodosta (liite A) tai 29 muodosta (liite B) varsinaista tutkimusaineistoa tuottaa 13 muotoa. Loput kuuluvat täytekysymyksiin, joiden tarkoitus on tehdä tutkimuksen aihe hämäämmäksi informanteille. Kaikki – myös täytekysymysten – virkkeet perustuvat internetistä löytyneisiin todellisiin esimerkkeihin, joita olemme kuitenkin muokanneet paikoin selkeämmiksi ja lyhyemmiksi. Varsinaiset kysymykset ovat täsmälleen samanlaisia ja esiintyvät samassa keskinäisessä järjestyksessä eri monivalintalomakkeissa. Yksinkertaisessa monivalintalomakkeessa on kuitenkin neljä täytekysymystä enemmän, joten monivalintalomakkeiden varsinaisilla kysymyksillä ei ole aivan samaa numeroa edessään.

Monivalintalomakkeiden täytekysymyksistä osa sisältää muita morfologisesti innovatiivisia muodosteita kuin tutkimamme vokaalivartaloiset muodot. Niitä ovat monikon genetiivin muodot **vankejen* (liitteen A kysymys 7, liitteen B kysymys 9), **tuolten* (liitteen A kysymys 17) ja **vaalten* (liitteen A

⁴ Yksinkertainen monivalinta (liite B).

⁵ Rinnakkaismuotojen monivalinta (liite A).

⁶ Kuten eräs informantti huomautti, loogisesta näkökulmasta asteikon arvot 2 ja 3 on nimetty väärin päin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että informantit eivät niinkään ole kiinnittäneet huomiota arvojen sanallisiin kuvauksiin kuin sijoittaneet vastauksensa joko jompaankumpaan numeeriseen ääripäähän tai lähemmäs toista ääripäätä. Kukaan muu ei nimittäin kommentoinut asteikkoa, vaikka olimme läsnä jokaista lomaketta täytettäessä. Sillä perusteella uskomme, ettei asteikon arvojen sanallisten kuvausten epäloogisuus ole olennaisesti vaikuttanut informanttien vastauksiin.

kysymys 24, liitteen B kysymys 28), joita silloin tällöin tapaa todellisessa kielenkäytössä, sekä selvemmin kielenvastainen superlatiiviksi tarkoitettu muoto **vakavain* (pro *vakavin*; liitteen B kysymys 15). Lopuissa täytekysymyksissä tarkasteltava muoto on morfologisesti korrekti. Rinnakkaismuotojen monivalinnassa (liite A) arvioitavina on kuitenkin yleisyydeltään ja murrelevikiltään erilaisia vaihtoehtoja, kuten kysymyksen 13 yksikön illatiivimuodot *essee-seen* ~ *esseehen* (ks. esim. VISK 2008 § 93–94). Täytekysymyksissä on myös virkkeitä, jotka ovat jossain määrin epäidiomaattisia (esim. liitteen A kysymys 1 *Matka keskustaan jaloin kestää viisitoista minuuttia*) tai morfosyntaktisesti norminvastaisia (esim. liitteen B kysymys 21 *Harmailla vesin tarkoitetaan kotitalouden pesu-, tiski- ja suihkuvesiä*). Lisäksi joukossa on joka suhteessa norminmukaisia virkkeitä (esim. liitteen B kysymys 1 *Eetu nostaa tyynyä ja kurkistaa sängyn alle, mutta nallea ei löydy*).

Elisitointilomakkeen (liite C) tehtävänanto on seuraavanlainen: ”Täydennä seuraaviin lauseisiin omaa puhutun kielen tajuasi parhaiten vastaava muoto. Testissä saat sanasta pari ensimmäistä alkukirjainta.”⁷ Tehtävänantoa seuraa esimerkki *Äiti antoi lapselle pal_LON_*. Elisitointilomakkeessa on 20 täydennettävää virkettä, joista 15 tuottaa varsinaista tutkimusaineistoa, ja useimmat virkkeet ovat erilaisia kuin monivalintalomakkeissa. Kysymys 19 *Maisa on tie_____ jo pitkään Pekan syrjähyppystä* mahdollistaa sekä kaksivartaloisen *tietä*-verbin muodon *tiennyt* että yksivartaloisen *tietää*-verbin muodon *tietänyt*, jotka molemmat ovat yleiskielisiä (NS s. v. *tietä*, *tietää*; KS s. v. *tietää*). Siksi kysymyksen 19 tuottama aineisto ei valaise varsinaista tutkimusongelmaamme.⁸

Tutkimusaineistomme on kerätty kahdella eri tavalla Oulun yliopistossa huhtikuussa 2017. Ensin kävimme täyttämässä pienehkön määrän kaikkia lomakkeita opetustilanteen alussa kolmessa opetusryhmässä (kahdesti tietojen sähkötekniikan tiedekunnassa, kerran kasvatustieteellisessä tiedekunnassa). Myöhemmin pystyimme kahtena eri päivänä Linnanmaan kampukselle aineistonkeruupisteeseen. Suurimman osan aineistostamme saimmekin ihmisiltä, jotka kulkivat pisteemme ohi ja suostuivat täyttämään lomakkeemme suklaakonvehtipalkalla. Ensin annoimme satunnaisesti täytettäväksi kumpaa-kin monivalintalomaketta ja lopuksi pyrimme saamaan suunnilleen saman

⁷ Jälkeenpäin ajateltuna *testi*-sanan käyttäminen kyselylomakkeessa ei ollut ihanteellinen valinta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei tämäkään tehtävänannon lipsahdus ratkaisevasti häirinnyt aineistonkeruuta, koska pystyimme suullisesti painottamaan informanteille sitä, ettei kyseessä ole testi eikä aukkokohtiin siksi ole oikeita ja vääriä vastauksiakaan.

⁸ On silti kiinnostavaa, että vain 4 informanttia tuotti muodon *tietänyt*.

verran vastauksia elisitointilomakkeeseen. Kaiken kaikkiaan informanttien joukossa on siis Oulun yliopiston opiskelijoita ja erityyppistä henkilökuntaa mutta mahdollisesti myös muita kampuksella käymässä olleita henkilöitä. Emme keränneet informanteiltamme minkäänlaisia taustatietoja, koska tarkoituksemme oli selvittää ennen kaikkea sitä, millaista tietoa erilaiset kyselymenetelmät tuottavat innovatiivisista vokaalivartalomuodoista, eikä sitä, miten erilaiset taustamuuttajat mahdollisesti vaikuttavat vastauksiin. Jokainen tutkimuksemme informantti on kuitenkin aikuinen.

Tutkimuksemme vertailuaineistona käytämme Liukkosen (2018) kandidaatintutkielman aineistoa. Liukkonen toisti osan tutkimusasetelmastamme Keminmaan keskuskoulussa keräämällä 7.-, 8.- ja 9.-luokkalaisilta aineiston, johon sisältyy vastauksia yksinkertaiseen monivalintalomakkeeseen ja elisitointilomakkeeseen. Yksinkertaisen monivalintalomakkeen kysymykset ovat identtisiä meidän lomakkeemme kysymysten kanssa (liite B), mutta asteikon vaihtoehdot on nimetty hieman toisin. Vaihtoehto 2 on ”jokseenkin epäluonteva” ja vaihtoehto 3 ”jokseenkin luonteva”, eli meidän lomakkeemme ongelma on korjattu (ks. alaviite 6). Elisitointilomake eroaa omastamme kahden kysymyksen kohdalla, mutta ainoastaan siinä suhteessa, millaisia lekseemejä täydennettävän sananmuodon virkekontekstissa on. Lomakkeen (liite C) kysymys 3 on *Autokuski ahdisteli/tervehti pyöräilevää nai_____* ja kysymys 19 *Maisa on tie_____jo pitkään Pekan syrjähyppystä/salaisuuden* – lihavoidun kohdan ensimmäinen verbi on käytössä meidän lomakkeessamme ja toinen Liukkosen lomakkeessa. Liukkosen tutkimuksessa kumpaankin lomakkeeseen vastasi kolme luokkaa siinä suhteessa satunnaisesti, että kummankaan lomakkeen vastauksissa eivät ole edustettuina kaikki luokka-asteet.

Sekä oman aineistomme että vertailuaineistomme (Liukkonen 2018) koko on kuvattu taulukossa 2. Meidän informanteistamme 82 teki rinnakkaismuotojen monivalintatehtävän, 80 yksinkertaisen monivalintatehtävän ja 87 elisitointitehtävän. Liukkosen tutkimuksessa niin yksinkertaiseen monivalintalomakkeeseen kuin elisitointilomakkeeseenkin vastasi 51 informanttia, mikä tarkoittaa vajaata kahta kolmasosaa omien osatutkimustemme informanttien määrästä. Taulukosta 2 näkee myös, että kummankin tutkimuksen informantit täyttivät lomakkeet varsin huolellisesti: kysymystä kohden vastauksia on korkeintaan kaksi vähemmän kuin vastaajia.

Taulukko 2. Tutkimuksen informantit ja aineisto

	Västi & Palviainen informantit	vastauksia/ kysymys	Liukkonen (2018) informantit	vastauksia/ kysymys
rinnakkaismuotojen monivalinta	82	80–82		
yksinkertainen monivalinta	80	79–80	51	50–51
elisitointi	87	86–87	51	50–51
yhhteensä	249		102	

4 Kyselylomakkeiden antama kuva vokaalivartalaisuudesta

4.1 Yleistä kyselylomakkeista

Kyselyaineiston analysoimiseen liittyy paljon epävarmuutta. Kun vastauslomakkeita tarkastelee kokonaisuutena, näkee eri informanttien lähestyneen annettuja tehtäviä eri tavoin. On myös selvää, että informanttijoukko käsittää erilaisia kielenkäyttäjiä. Tietääksemme monikaan kyselyymme vastanneista ei ole saanut lingvististä koulutusta, mutta niin sanottujen maallikkojenkin metakielelliset tiedot ja taidot sekä ylipäättään kiinnostus kieltä kohtaan vaihtelevat paljon. Tarkalleen ottaen kyselylomakevastaukset eivät siis ole keskenään yhteismitallisia. Yksittäisen vastauslomakkeen arvoa tutkimusmateriaalina ei kuitenkaan voi määritellä, koska informantin pään sisään ei yksinkertaisesti pääse pelkkien vastausten perusteella. Käyttämämme kyselylomakkeet (liitteet A–C) ovat lisäksi sellaisia, ettei niiden perusteella kannata tarkastella yksittäisten informanttien vastausten sisäistä jakaantumista: taipumusten havaitsemiseen tarvittaisiin runsaasti erilaista leksikaalista aineistoa jokaista muotoryhmää kohden. Yksittäisen vastauslomakkeen todistusvoima on siis rajallinen, ja siksi käsittelemme informanttien tuottamaa tietoa kokonaisuutena.

Rinnakkaismuotojen monivalintalomakkeen (liite A) vastauksista nousee esiin joitakin toistuvia piirteitä; erityisesti täytekysymykset vihjaavat tietyistä

vastaustavoista.⁹ On mahdotonta sanoa, miten täytekysymykset lopulta ovat vaikuttaneet vastauksiin, koska meillä ei ole sen tarkastelemiseen soveltuvaa vertailuaineistoa, mutta tehtävänannosta huolimatta monien informanttien lomakkeentäyttöä näyttää ohjaavan halu nähdä oikeita ja vääriä muotoja. Siihen viittaavat lomakkeet, joissa lähes jokaiseen kysymykseen on vastattu asteikon ääriarvoilla niin, että arvioitavista taivutusmuodoista toista on pidetty ”täysin epäluontevana” ja toista ”täysin luontevana”. Varsinaisten kysymysten kohdalla vastakkaisten ääriarvojen valitseminen on tietysti ”oikea” vastaus, mutta useat informantit ovat käyttäneet asteikon ääripäitä silloinkin, kun kumpikin muoto on yleiskieltä, kuten monikon illatiivit *otsikoihin* ja *otsikkoihin* (liitteen A kysymys 23). Toisaalta ääriarvojen johdonmukainen valitseminen voi kertoa myös siitä, että informantti ei ole ollut tarpeeksi motivoitunut eli ei ole todella harkinnut vastauksiaan, vaan on halunnut selvittää tehtävästään mahdollisimman nopeasti. Todennäköisesti jokaiseen kyselytutkimukseen sisältyy huolimattomasti ja suorastaan epärehellisesti täytettyjä lomakkeita, mutta niitä on vaikea ehkäistä kokonaan. Tässä tutkimuksessa pyrimme lisäämään vilpittömien vastaajien osuutta siten, että keräsimme suurimman osan aineistostamme informanteilta, jotka osallistuivat tutkimukseen omaehtoisesti – heidän täytyi itse pysähtyä aineistonkeruupisteellemme. Kaikista 82 lomakkeesta ainoastaan yksi onkin täytetty alusta loppuun pelkkiä vastakkaisia ääriarvoja valitsemalla, joten kokonaisuudessaan aineisto ei myöskään vaikuta epäluotettavalta.

Rinnakkaismuotojen monivalintalomakkeen (liite A) vastauksissa näkyy täytekysymyksen 11 *Paukkupakkasilla omistaja varustautuu päästä varpaisiin lämpimästi, mutta koira lähtee mukaan lenkille vaatteetta ~ vaatteita* kohdalla lieviä merkkejä myös vastakkaisesta tavasta, jossa ei valita kumpaakaan ääriarvoa, vaikka morfologisesta näkökulmasta kumpikin arvioitava muoto sinänsä on moitteeton. Molemmat abessiivimuodot ovat siis periaatteessa mahdollisia esimerkissämme, mutta se edustaa kontekstia, jossa käytetään tavallisemmin *ilman*-prepositiorakennetta ([...] *mutta koira lähtee mukaan lenkille ilman vaatteita*; VISK 2008 § 992, 1628). Abessiivia ei

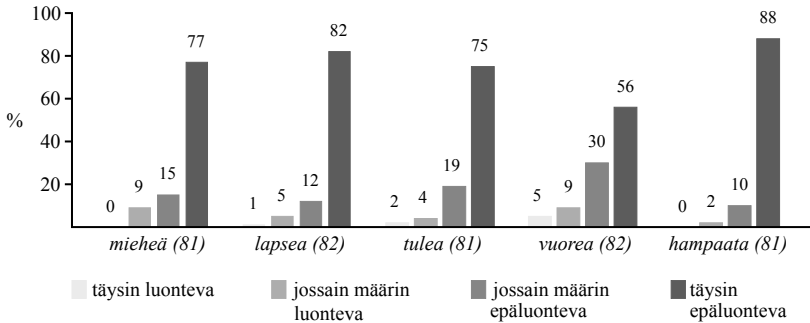
⁹ Kyselylomakkeiden täytekysymysten tuottaman aineiston perusteellinen tarkastelu olisi sinänsä mielenkiintoista – siitä saisi erillisen tutkimuksen. Esimerkiksi monivalintalomakkeiden aineistosta voisi tarkastella informanttien suhtautumista morfologiseen variaatioon muotopareissa *enkelien ~ enkelten* (liitteen A kysymys 3, liitteen B kysymys 4), *uusinten ~ uusimpien* (liitteen A kysymys 9, liitteen B kysymys 11), *mansikoiden ~ mansikoitten* (liitteen A kysymys 5, liitteen B kysymys 7), *esseeseen ~ esseehen* (liitteen A kysymys 13, liitteen B kysymys 16), *valmiihin ~ valmiisiin* (liitteen A kysymys 19, liitteen B kysymys 23) ja *otsikoihin ~ otsikkoihin* (liitteen A kysymys 23, liitteen B kysymys 27).

ylipäättään käytetä taajaan nominintaivutuksessa (VISK 2008 § 1227–1228, 1261–1262). On siis mahdollista, että informantit vierastavat muotoa tai sen kontekstia eivätkä siksi ole tulleet arvioineeksi muotoja *vaatteetta* ja *vaatteitta* sinänsä. Kysymykseen 11 on vastattu ääriarvoja käyttämättä kaikkiaan 12 lomakkeessa 82:sta. Yksinkertaiseen monivalintalomakkeeseen sisältyy sama täytekysymys, jossa arvioitavana on yksikkömuotoinen abessiivi *vaatteetta* (liitteen B kysymys 2), eivätkä informantit ole hyväksyneet sitäkään varaukselta: vain 11 informanttia 80:stä on sitä mieltä, että muoto kuulostaa ”täysin luontevalta”. Täytekysymyksen 1 *Matka keskustaan jalan ~ jaloin* kestää viisitoista minuuttia (liite A) vastauksissa sen sijaan ei ole havaittavissa ääriarvojen välttelyä, vaikka abessiivin tavoin instruktiivi on vajaakäyttöinen sija (VISK 2008 § 1261, 1263). Vain yksi informantti on valinnut yksikkömuodolle arvon ”jossain määrin luonteva” ja monikkomuodolle arvon ”jossain määrin epäluonteva”. On kuitenkin huomattava, että yksikkömuotoinen *jalan* on pikemminkin leksikaalistunut adverbi kuin *jalka*-substantiivin taivutusmuoto (VISK 2008 § 389) ja monikkomuotoinen *jaloin* puolestaan intuitiomme mukaan epäidiomaattinen esimerkin kontekstissa. Siksi täytekysymykset 1 ja 11 eivät ole keskenään samantyyppisiääkään.

Varsinaisten kysymysten kohdalla ääriarvojen välttelystä ei näy merkkejä rinnakkaismuotojen monivalintatehtävässä (liite A). Se on odotuksenmukaista, koska on mahdollista nähdä jokaisen varsinaisen kysymyksen vokaalivartalomuoto ”täysin epäluontevana” ja konsonanttivartalomuoto ”täysin luontevana”. Mielenkiintoisempaa on, että aineistossamme on runsaasti vastauksia, joissa konsonanttivartalomuotoa ei jostain syystä ole arvioitu ”täysin luontevaksi”. Taulukon 3 esimerkkiä seuraavasta sarakkeesta näkee, kuinka moni informantti ei pidä konsonanttivartalomuotoa ”täysin luontevana” (arvo 4). Viimeisestä sarakkeesta ilmenee, kuinka moni kyseisistä informanteista on samaan aikaan arvioinut vokaalivartalomuodon ”täysin luontevaksi”. Muotoja *olla* (kysymys 14) ja *tarvitaan* (kysymys 16) lukuun ottamatta jokaisen kysymyksen konsonanttivartalomuoto on vähintään yhden informantin mielestä jotain muuta kuin ”täysin luonteva”. Useimmissa tapauksissa sitä mieltä on ollut vain jokunen yksittäinen informantti, mutta muodoissa *vuorta* (kysymys 8), *olematonta* (kysymys 15) ja *kauneinta* (kysymys 25) on jotain epäluontevaa 5–6 informantin mielestä. Muodot *miestä* (kysymys 2), *purrut* (kysymys 4) ja *surtu* (kysymys 20) ovat jo 10–16 informantin mielestä jossain suhteessa outoja. Kyseisistä informanttijoukoista 7 sen sijaan pitää muotoja **purenut* ja **surettu* ”täysin luontevina”. *Miestä*-muodon jossain määrin epäluontevaksi arvioineet eivät kuitenkaan pidä myöskään **mieheä*-muotoa ”täysin luontevana”.

Taulukko 3. Konsonanttivartalomuotojen arviointi rinnakkaismuotojen monivalinnassa

kysymys	C-vartalo- muoto \neq 4	V-vartalo- muoto = 4
2. Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole purrut/purenut kiinalaisiin.	16	7
4. Pyysin toissa päivänä miestä/mieheä tuomaan kaupasta jotain hyvää tummaa olutta.	10	0
6. Linkki ehtikin jo vanheta/vanhenea , joten tässä tulee toimiva versio.	3	0
8. Punaisella junalla tulin Vitznausta Lucerne-järven rannalta, sininen olisi mennyt toiselle puolelle vuorta/vuorea Goldauhun.	5	3
10. Näin se täällä menee, mutta menköön/meneköön...	1	0
12. Kiusattua lasta/lapsea voi olla lähes mahdoton vakuuttaa siitä, että hän on hyvä jossain.	2	1
14. Tuoksu muistuttaa valkaisuaineen tuoksua ja alkaa olla/olea jo epämiellyttävä.	0	0
15. Tätä viime vuosien menoa ja uutisointien olematonta/olemattomaa konkretiaa seuratessa ei ole kauhean luottavainen mieli.	5	0
16. Joukkueeseen tarvitaan/tarvitsetaan kovan luokan ykkössentteri, jos aiotaan mitaleista pelata keväällä.	0	0
18. Edelliset leiriläiset olivat niin avuttomia, että eivät saaneet tulta/tulea syttymään.	1	0
20. On iloittu, surtu/surettu ja rakastettu koko kesä!	12	7
22. Sylkäisin pois purkan ja sen ”kiven”, joka osoittautui palaksi hammasta/hampaata .	2	0
25. Kuningas viittasi kaikista kauneinta/kauneimpaa heistä tulemaan kuninkaallisen istuimen eteen.	6	3

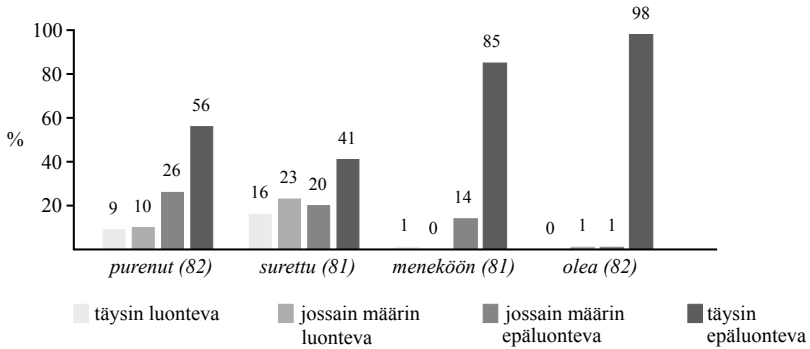

Kuvio 1. Perussanasubstantiivit rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

4.2 Rinnakkaismuotojen monivalinta

Aloitamme tutkimuksemme tulosten käsittelyn rinnakkaismuotojen monivalinnasta (liite A), jossa informantit arvioivat saman sanan konsonantti- ja vokaalivartaloisen muodon luontevuutta tietyssä virkekontekstissa. Tämä tehtävätyyppi ei sisälly ollenkaan Liukkosen (2018) tutkimukseen. Olemme ryhmitelleet aineiston morfologisen sanarakenteen mukaan perussanoihin ja johdoksiin. Perussanoista käsittelemme vielä erikseen substantiiveja ja verbejä; perussana-adjektiiveja tutkimukseemme ei sisälly.

Kuvio 1 esittää, miten informantit suhtautuvat perussanasubstantiivien vokaalivartaloisiin partitiivimuotoihin **mieheä*, **lapsea*, **tulea*, **vuoreä* ja **hampaata*. Sananmuodon perään sulkeisiin merkitty numero kertoo, kuinka moni informantti vastasi lomakkeen kyseiseen kohtaan. Näistä numeroista – kuten myös luvun 3 taulukosta 2 – näkee, että vastausten määrä vaihtelee hyvin vähän kysymyksittäin. Vastaukset lomakkeen kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” on järjestetty niin, että äärimmäinen, vaalein palkki vasemmalla tarkoittaa vaihtoehtoa ”täysin luontevalta” ja äärimmäinen, tummin palkki oikealla vaihtoehtoa ”täysin epäluontevalta”. Tutkimuksemme tähän osioon sisältyvistä substantiiveista kaikki ovat 2-tavuisia *e*-vartaloisia sanoja lukuun ottamatta sanaa *hammas*, jolla on johdoksen piirteitä (ks. luku 3). Lisäksi *e*-vartaloisten sanojen joukossa *mies* erottuu siinä suhteessa, että sen nominatiivimuoto on konsonantti- eikä *i*-loppuinen. Infor-

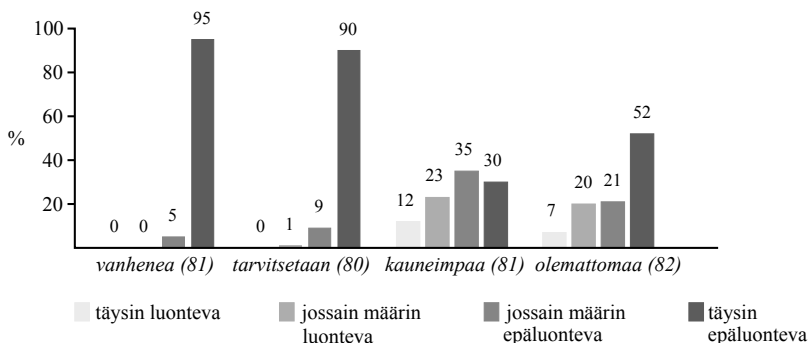
Kuvio 2. Perussanaverbit rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

manttien suhtautuminen tämän joukon sanoihin on joka tapauksessa varsin johdonmukaista: selkeä enemmistö pitää vokaalivartaloisia muotoja ”täysin epäluontevina”, ja kaikkien muiden vaihtoehtojen suosio on vähäistä. Informanteista 75–88 % (61–71 kpl) on sitä mieltä, että muodot **mieheä*, **lapsea*, **tulea* ja **hampaata* ovat ”täysin epäluontevia”, eikä yksikään informantti pidä muotoja **mieheä* ja **hampaata* ”täysin luontevina”. **Vuorea* kuitenkin jakaa mielipiteet tasaisemmin. Se on 4 informantin (5 %) mielestä ”täysin luonteva”, ja vain 46 informanttia (56 %) pitää sitä ”täysin epäluontevana”. Samalla välvaihtoehdot saavat tasaisemmin kannatusta. Suuri osa (44 %) informanteista ei siis koe muotoa **vuorea* selkeästi kielitajunsa vastaisena. Myös lapsenkielestä on havaittu runsaasti 2-tavuisten *e*-vartaloisten nominien vokaalivartaloisia partitiiveja – tässä tutkituista *vuori*-sanan lisäksi *lapsi*- ja *tuli*-sanojen (esim. Paunonen 1976a: 91; Niemi & Niemi 1985: 159; Riionheimo 2002a: 106; Laalo 2011: 232–233, 244–245). Lapsenkielestä on kirjattu myös samaa taivutusryhmiä kuin *hammas* edustavan *reipas*-sanan muoto **reippaata* (Laalo 2011: 233).

Informanttien suhtautuminen perussanaverbien vokaalivartaloisiin muotoihin **purenut*, **surettu*, **meneköön* ja **olea* näkyy kuviosta 2. Jokainen tutkimuksemme tähän osioon sisältyvä verbi on 2-tavuinen *e*-vartaloisen sana, mutta jokainen edustaa eri taivutusmuotoa. Vaihtelevat muotoryhmät vaikuttanevat siihen, ettei informanttien suhtautuminen muotoihin ole yhtä

yhdenmukaista kuin perussanasubstantiivien muotoihin (ks. kuvio 1). Yksikön nominatiivin NUT-partisiippimuotoa **purenut* ja TU-partisiippimuotoa **surettu* pidetään huomattavasti luontevampina kuin aktiivin imperatiivin preesensin yksikön 3. persoonan muotoa **meneköön* ja A-infinitiivin lyhyttä muotoa **olea*. ”Täysin luontevana” **purenut*-muotoa pitää 7 informanttia (9%) ja **surettu*-muotoa jo 13 informanttia (16%). Vastaavasti ”täysin epäluontevana” **purenut*-muotoa pitää 46 informanttia (56%) ja **surettu*-muotoa vain 33 informanttia (41%). Kaikki vastausvaihtoehdot ovat ylipäättään saaneet melko tasaisesti kannatusta varsinkin **surettu*-muodon tapauksessa. Sen sijaan muotoja **meneköön* ja **olea* informantit arvioivat samaan tapaan kuin perussanasubstantiiveja. Informanteista 69 (85%) pitää ”täysin epäluontevana” **meneköön*-muotoa ja peräti 80 (98%) **olea*-muotoa. Kummankin kohdalla jonkin muun vaihtoehdon on valinnut pääsääntöisesti korkeintaan yksi informantti, vaikka **meneköön*-muotoon suhtaudutaankin hiukan suopeammin. Myös tällaiset 2-tavuiset *e*-vartaloiset verbit esiintyvät monesti vokaalivartaloisina lapsenkielen aineistoissa, vaikkakin muotoryhmien edustus vaihtelee. Vokaalivartaloisia NUT-partisiippeja ja A-infinitiivejä esiintyy useita, kun taas TU-partisiipit ja muut kuin yksikön 2. persoonan imperatiivit eivät yleensä ole kovin tavallisia lapsenkielen muotoja. Tutkimuksemme sananmuotoja **purenut* ja **olea* vastaavia tapauksia on raportoitu lapsenkielestäkin (myös *surra*-verbin vokaalivartaloisia NUT-partisiippimuotoja), samoin sellaisia monikon 2. persoonan imperatiivimuotoja kuin **menekää*. (Esim. Niemi & Niemi 1985: 164, 167; Riionheimo 2002b: 261–262; Laalo 2011: 243–244, 247–250.)

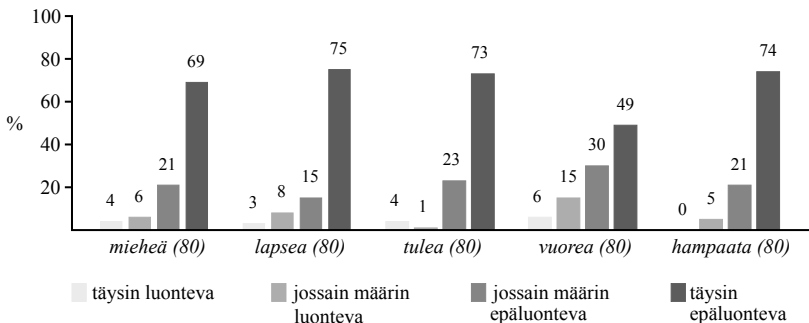
Varsinaisten johdosten joukkoon tutkimukssamme sisältyy vain yksi verbi, A-infinitiivin lyhyessä muodossa esiintyvä **vanhenea*. Passiivin indikatiivin preesens **tarvitsetaan* on vanhan lainasanana muoto, mutta käsittelemme sen johdosten joukossa, koska *tarvita* on sanahahmoltaan hyvin johdosmainen (ks. luku 3). Nomineista johdosten joukkoon sisältyy kaksi adjektiivia, yksikön partitiivissa esiintyvät superlatiivijohdos **kai-neimpaa* ja karitiivijohdosten alatyypin kieltopartisiippi **olemattomaa*, jotka molemmat edustavat karttuvaa johdostyyppiä (VISK 2008 § 164, 292, 300). Kuvio 3 havainnollistaa informanttien suhtautumista tämän ryhmän sanoihin. Siitä näkee, että valtaenemmistö pitää ”täysin epäluontevana” verbimuotoja **vanhenea* (77 informanttia, 95%) ja **tarvitsetaan* (72 informanttia, 90%). Muut vastausvaihtoehdot eivät siis ole saaneet juurikaan kannatusta. Nominimuotoihin informantit suhtautuvat selvästi eri tavalla: eri vastausvaihtoehdon suosio on tasaista. **Olemattomaa*-muotoa pitää

Kuvio 3. Johdokset rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

”täysin epäluontevana” hiukan yli puolet informanteista (43 kpl, 52 %), mutta asteikon keskikohtia on käyttänyt yhteensä 33 informanttia (41 %), ja 6 informantin (7 %) mielestä muoto on ”täysin luonteva”. Informanttien arviot jakaantuvat vielä tasaisemmin **kauneimpaa*-muodon tapauksessa, jossa niukka enemmistö (28 informanttia, 35 %) on valinnut luontevuusasteikolta toiseksi kielteisimmän kohdan. **Kauneimpaa* onkin tutkimuksemme ainoa muoto, jota informanttien enemmistö ei pidä ”täysin epäluontevana” – vain 24 informanttia (30 %) on valinnut kyseisen vaihtoehdon. Myönteisiäkin vastausvaihtoehtoja on valittu usein, sillä 10 informanttia (12 %) pitää **kauneimpaa*-muotoa ”täysin luontevana” ja 19 informanttia (23 %) ”jossain määrin luontevana”. Tutkimuksemme johdokset edustavat kaikki sellaisia taivutustyyppisiä, joihin kuuluvia lekseemejä on havaittu vokaalivartaloisina eri muotoryhmissä myös lapsenkielessä (mm. sananmuoto **tarvitsetaan*; esim. Niemi & Niemi 1985: 164, 168; Riionheimo 2002b: 262–264; Laalo 2011: 233–234, 236–239, 242–245, 249).

Rinnakkaismuotojen monivalinnan perusteella näyttää siltä, että innovatiiviset vokaalivartaloiset muodot koetaan laajalti epäluontevina lukuun ottamatta yhtäältä NUT-partisiippiä **purenut* sekä TU-partisiippiä **surettu* ja toisaalta kieltopartisiippiä **olemattomaa* sekä superlatiivista **kauneimpaa*. Olemme käsitelleet NUT- ja TU-partisiippimuodot verbintaivutuksen yhteydessä, ja kyselylomakkeessa (liite A, kysymykset 2 ja 20) ne esiintyvätkin

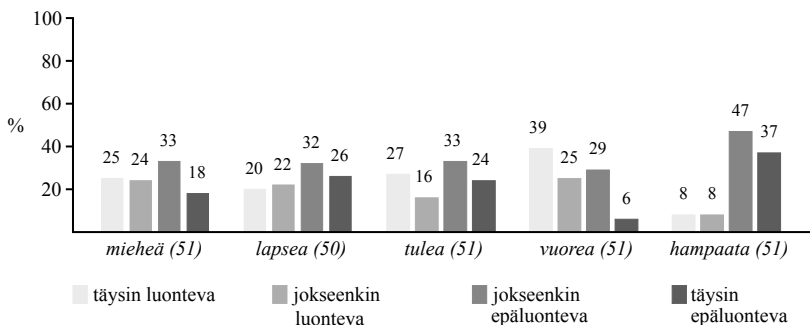
Kuvio 4. Perussanasubstantiivit yksinkertaisessa monivalinnassa: aikuiset. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

liittomuotojen infiniittisinä osina. Partisiipit voidaan kuitenkin nähdä paitsi verbimuotoina myös verbikantaisina adjektiivijohdoksina, joilla on täydellinen luku- ja sijataivutus, kuten adjektiivijohdoksena käsittelemällämme kieltopartisiipilla ja superlatiivilla (VISK 2008 § 297, 300). Substantiivimuotojen joukosta erottuu **vuorea*, jota ei koeta samassa määrin epäluontevana kuin muita perussanasubstantiivien muotoja.

4.3 Yksinkertainen monivalinta

Seuraavaksi käsittelemme yksinkertaisen monivalinnan (liite B) tulokset. Ne kertovat, miten informantit suhtautuvat vokaalivartaloisiin muotoihin, kun yhtä aikaa ei arvioida saman sanan konsonanttivartaloista muotoa. Tutkimuksemme tämä osio sisältää samat sananmuodot samoissa virkekonteksteissa kuin edellä käsitelty rinnakkaismuotojen monivalinta (liite A). Lisäksi Liukkosen (2018) yläkouluikäisten informanttien vastaukset toimivat vertailuaineistonamme. Esitämme yksinkertaisen monivalinnan tulokset samalla tavalla ryhmiteltyinä ja samanlaisiin kuvioihin koottuina kuin rinnakkaismuotojen monivalinnan tulokset (luku 4.2). Yläkoululaisten vastauksia esittävässä kuvioissa 5, 7 ja 9 vaihtoehdot on nimetty samoin kuin alkuperäislähteessä (Liukkonen 2018; ks. luku 3).

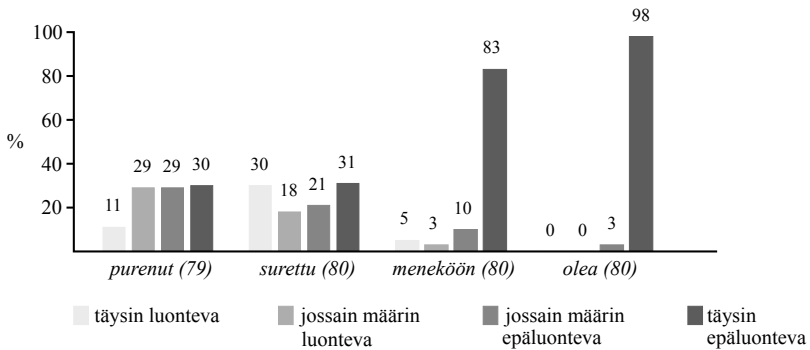
Kuviosta 4 näkyy, miten tutkimuksemme aikuisinformantit suhtautuvat perussanasubstantiivien vokaalivartaloisiin partitiivimuotoihin. Kokonaisu-

Kuvio 5. Perussanasubstantiivit yksinkertaisessa monivalinnassa: yläkoululaiset (Liukkonen 2018: 13). Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

tena yksinkertaisen monivalinnan tulokset eroavat rinnakkaismuotojen monivalinnan tuloksista (vrt. kuvio 1) lähinnä siten, että tässä kyselytyypissä eri vastausvaihtoehdot saavat vähän tasaisemmin kannatusta jokaisen sanan tapauksessa, minkä seurauksena vaihtoehdon ”täysin epäluonteva” pylväät ovat kauttaaltaan hieman matalampia. Vaihtoehtojen keskinäinen järjestys on silti sama lukuun ottamatta **tulea*-muodon pylväitä, joista myönteisimpiä vaihtoehtoja ”täysin luonteva” ja ”jossain määrin luonteva” kuvaavat ovat päinvastaisessa järjestyksessä kuin rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Ero on kuitenkin hyvin pieni, sillä kuvioissa 1 ja 4 kyseiset pylväät kuvaavat kummassakin 1–3 informantin vastauksia. Toinen pieni, yleinen ero näkyy pylväissä, jotka kuvaavat vastausvaihtoehtoa ”täysin luonteva”. Rinnakkaismuotojen monivalinnassa yksikään informantti ei valinnut sitä muodoille **mieheä* ja **hampaata*, kun taas yksinkertaisessa monivalinnassa vain **hampaata*-muotoa ei ole hyväksynyt varauksetta kukaan. Mielenkiintoisin ero lienee se, että **vuorea*-muotoa pitää ”täysin epäluontevana” enää hiukan alle puolet informanteista (39 kpl, 49%), kun rinnakkaismuotojen monivalinnassa kielteisimmän luonnehdinnan valitsi 46 informanttia (56%).

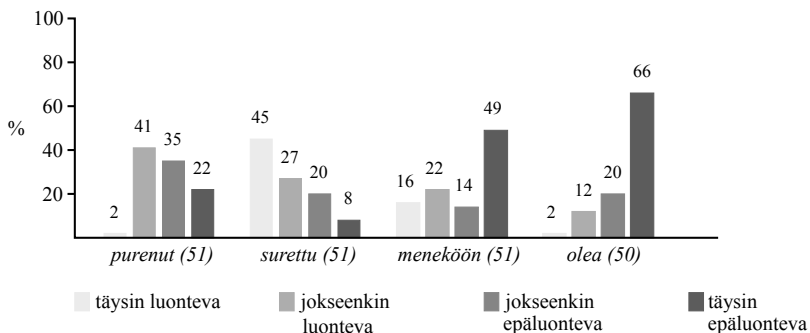
Kuvio 5 esittää, miten Liukoksen (2018) tutkimuksen yläkouluikäiset informantit suhtautuvat samoihin perussanasubstantiivien vokaalivartaloisiin muotoihin. Yläkoululaisinformantteja on vähemmän kuin oman tutkimuksemme aikuisinformantteja, mutta tulosten yleiskuva on joka tapauksessa ai-

Kuvio 6. Perussanaverbit yksinkertaisessa monivalinnassa: aikuiset. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

van erinäköinen. Eri vastausvaihtoehtoja on valittu varsin tasaisesti, eikä vaihtoehto ”täysin epäluonteva” ole suosituin yhdenkään sanan kohdalla. Muoto **hampaata* tosin erottuu siten, että siihen myös yläkoululaiset suhtautuvat valtaosin nihkeästi. Se edustaakin sanaa, joka poikkeaa hahmoltaan selvästi muista tämän sanajoukon sanoista (ks. luku 3). Yhteensä vain 8 informantin (16%) mielestä **hampaata* on ”täysin luonteva” tai ”jokseenkin luonteva”. Kuten kuvioista 4 näkee, aikuisinformanttien aineistossa **hampaata*-muodon vastaukset eivät eroa selvästi muiden muotojen vastauksista. Erityisen mielenkiintoisia myös yläkoululaisinformanttien vastauksissa ovat näkemykset **vuorea*-muodosta: ainoastaan 3 informantin (6%) mielestä se on ”täysin epäluonteva”, ja sen sijaan valtaosa, 20 informanttia (39%), pitää sitä ”täysin luontevana”. Yläkoululaisten näkemys muodon luontevuudesta on siis lähes päinvastainen kuin aikuisten. **Vuorea* ei olekaan aivan uusi innovaatio. Se mainitaan erikseen Itkosen ja Maamiehen kielenhuollon oppaassa, jossa myös todetaan, että vokaalivartaloisuus on yleensäkin yleistyvässä 2-tavuisten *e*-vartaloisten sanojen partitiivimuodoissa (Itkonen & Maamies 2011: 56). Myös Paunonen (2003: 204–205) havainnollistaa vokaalivartaloistumista muun muassa **vuorea*-muodolla.

Aikuisinformanttien näkemykset vokaalivartaloisista perussanaverbien muodoista **purenut*, **surettu*, **meneköön* ja **olea* näkyvät kuvioista 6. Siinä missä edellä käsitellyt perussanasubstantiiveja koskevat vastauk-

Kuvio 7. Perussanaverbit yksinkertaisessa monivalinnassa: yläkoululaiset (Liukkosen 2018: 13). Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

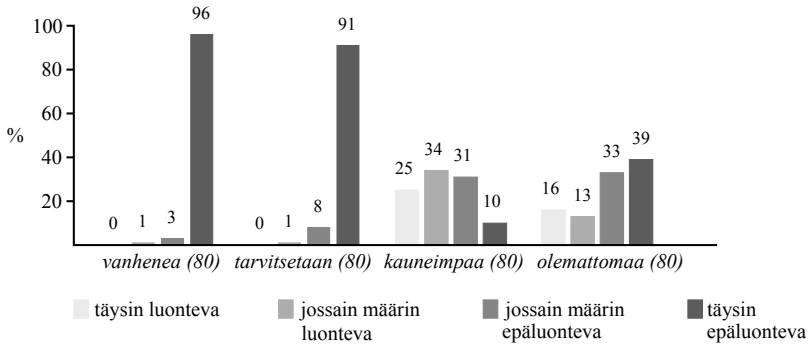
set jakaantuvat hiukan tasaisemmin yksinkertaisessa monivalinnassa kuin rinnakkaismuotojen monivalinnassa, perussanaverbeihin suhtautuminen on entistä kahtiajakautuneempaa (vrt. kuvio 2). NUT-partisiippiin **purenut* ja TU-partisiippiin **surettu* kohdalla näkyy sama suuntaus kuin perussanasubstantiivien kohdalla: eri vastausvaihtoehdot saavat tasaisemmin kannatusta, kun yhtä aikaa ei arvioida konsonantivartaloista muotoa. Vaihtoehdon ”täysin epäluonteva” suhteellinen osuus (30/31 %) on kuitenkin pienentynyt enemmän kuin perussanasubstantiivien tapauksessa eikä juuri eroakaan useimpien muiden vaihtoehtojen osuiksista (18–30 %) – tosin **purenut*-muotoa pitää ”täysin luontevana” vain 9 informanttia (11 %). Imperatiivisia **meneköön* ja A-infinitiivisiä **olea* koskevat vastaukset puolestaan ovat hyvin samankaltaisia kuin rinnakkaismuotojen monivalinnassa, eli valtaenemmistö (83/98 %) informanteista pitää muotoja ”täysin epäluontevina” myös yksinkertaisessa monivalinnassa.

Kuvioon 7 kootuista Liukkosen (2018) tutkimuksen yläkoululaisinformanttien vastauksista näkee, että useimpien perussanaverbien kohdalla näkemykset jakaantuvat melko tasaisesti. Erot ovat kuitenkin isompia kuin perussanasubstantiivien vastauksissa (vrt. kuvio 5). Yläkoululais- ja aikuisinformanttien vastauksia yhdistää sananmuotojen jakaantuminen kahteen ryhmään siten, että imperatiivi **meneköön* ja A-infinitiivi **olea* koetaan pitkälti epäluontevina mutta NUT-partisiippi **purenut* ja TU-partisiippi

**surettu* luontevina. Yläkoululaisista lähes puolet (25 informanttia, 49 %) pitää ”täysin epäluontevana” **meneköön*-muotoa ja selvä enemmistö (33 informanttia, 66 %) **olea*-muotoa. Perussanasubstantiiveja arvioidessaan useat yläkoululaisinformantit valitsivat vaihtoehdon ”täysin luonteva” jokaisen sanan kohdalla (ks. kuvio 5), mutta **olea*-muotoa pitää ”täysin luontevana” ainoastaan 1 informantti. Toisaalta enemmistön mielestä **purenut* on ”jokseenkin luonteva” (21 informanttia, 41 %) ja **surettu* ”täysin luonteva” (23 informanttia, 45 %) ja vain 4 informanttia (8 %) pitää **surettu*-muotoa ”täysin epäluontevana”.

Kuviossa 7 on silmiinpistävää, miten harva informantti pitää **purenut*-muotoa ”täysin luontevana”. Jostain syystä muodon suosio eroaa selvästi yhtäältä aikuisinformanttien vastauksista niin rinnakkaismuotojen monivalinnassa kuin yksinkertaisessa monivalinnassakin (vrt. kuvat 2, 6) ja toisaalta yläkoululaisinformanttien **surettu*-muotoa koskevista vastauksista. Valtaosa (21 informanttia, 41 %) kuitenkin pitää **purenut*-muotoa ”jokseenkin luontevana”, joten yläkoululaisinformanteja on saattanut häiritä jokin muu kuin muodon vokaalivartalaisuus sinänsä. Liukkonen arveleekin osasyysksi sitä, että virkekontekstissa *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole purenut kiinalaisiin* toteutuva *purra*-verbin merkitys ’vaikuttaa tuntuvasti, tehotta, tepsii’ ei ole ollut riittävän tuttu informanteille (Liukkonen 2018: 19–20; KS s. v. *purra*). Toisaalta kuvioista 2 ja 6 näkyy, että myös aikuisinformantit pitävät **surettu*-muotoa luontevampana kuin **purenut*-muotoa molemmissa kyselytyypeissä. Lisäksi rinnakkaismuotojen aineistoon sisältyy se erikoisuus, että peräti 16 informantin mielestä konsonantivartaloinen muoto *purrut* ei ole ”täysin luonteva” (ks. luvun 4.1 taulukko 3). Nämä tulokset eivät myöskään vastaa Suomi24-keskustelupalstalta keräämämme aineiston suhteita. Korp-konkordanssihakuohjelmalla haetussa aineistossa **purenut*-muotoja on 75 kaikkiaan 140 vokaalivartaloisesta *purra*-verbin NUT- ja TU-partisiippimuodosta ja **surettu*-muotoja 10 kaikkiaan 108 vokaalivartaloisesta *surra*-verbin NUT- ja TU-partisiippimuodosta. (Västi & Palviainen 2019.) On siis mahdollista, että *purra*-verbille valitsemamme virkekonteksti on vaikuttanut vastauksiin.

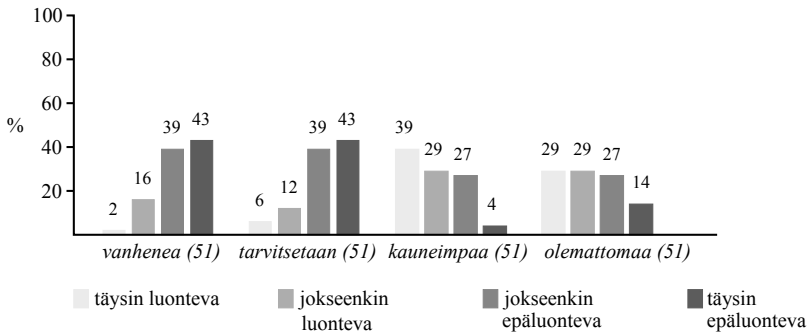
Aikuisinformanttien suhtautumista johdosten ja johdosmaisen *tarvita*-verbin (ks. luku 3) vokaalivartaloihin muotoihin havainnollistaa kuvio 8. Verbejä koskevat vastaukset ovat lähes identtisiä rinnakkaismuotojen monivalinnan vastausten kanssa (vrt. kuvio 3). Myös tässä osa-aineistossa verbi-muodot koetaan siis selkeästi epäluontevina. A-infinitiiviä **vanhenea* pitää ”täysin epäluontevana” 77 informanttia (96 %) ja passiivia **tarvitsetaan* 73

Kuvio 8. Johdokset yksinkertaisessa monivalinnassa: aikuiset. Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

informanttia (91 %). Adjektiivijohdosten partitiivimuodot sen sijaan koetaan luontevampina kuin rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Myönteisimmän vastausvaihtoehdon osuus on lähellä muiden vaihtoehtojen osuuksia: superlatiivin **kauneimpaa* arvioi ”täysin luontevaksi” 20 informanttia (25 %) ja kieltopartisiippiin **olemattomaa* 13 informanttia (16 %). Samalla harvemmat informantit pitävät kyseisiä muotoja ”täysin epäluontevina”. **Olemattomaa*-muotoa pitää sellaisena 31 informanttia (39 %) ja **kauneimpaa*-muotoa vain 8 informanttia (10 %), mikä on pienin osuus kaikista kyseisen muodon vastausvaihtoehdoista.

Keränen (2019) on tarkastellut yliopistossa opiskelevien informanttien suhtautumista erityyppisten adjektiivijohdosten vokaalivartaloisiin partitiivimuotoihin vastaavanlaisen yksinkertaisen monivalintalomakkeen avulla kuin me ja Liukkonen (2018). Keränen käsittelee muun muassa superlatiivi- ja karitiivijohdoksia, ja hänen tutkimukseensa sisältyvät muodot **kauneimpaa* ja **olemattomaa* samassa virkekontekstissa kuin meidän ja Liukkonen tutkimuksissa. Keräsen tutkimukseen osallistui 56 informanttia, joten kooltaan aineisto vastaa suurin piirtein Liukkonen aineistoa. Näiden informanttien suhtautuminen muotoihin **kauneimpaa* ja **olemattomaa* on hyvin samankaltaista kuin oman tutkimuksemme aikuisinformanttien (vrt. kuviot 3, 8). Muotoa **kauneimpaa* pitää 13 informanttia (23 %) ”täysin luontevana”, 23 informanttia (41 %) ”jokseenkin luontevana”, 12 informanttia (21 %)

Kuvio 9. Johdokset yksinkertaisessa monivalinnassa: yläkoululaiset (Liukkonen 2018: 13). Vastaukset kysymykseen ”Kuinka luontevalta sana kuulostaa?” prosentteina.

”jokseenkin epäluontevana” ja 8 informanttia (14 %) ”täysin epäluontevana”. Muotoa **olemattomaa* taas pitää 9 informanttia (16 %) ”täysin luontevana”, 11 informanttia (20 %) ”jokseenkin luontevana”, 17 informanttia (30 %) ”jokseenkin epäluontevana” ja 19 informanttia (34 %) ”täysin epäluontevana”. (Keränen 2019: 14, 16–17.)

Kuvio 9 osoittaa, miten Liukkosen (2018) tutkimuksen yläkoululaisinformantit puolestaan suhtautuvat johdosten vokaalivartaloisiin muotoihin. He arvioivat johdoksia siinä mielessä samaan tapaan kuin perussanasubstantiiveja ja -verbejä (vrt. kuviot 5, 7), että pääsääntöisesti eri vastausvaihtoehtojen pylväiden koko ei vaihtele suuresti. Verbimuotoihin **vanheneea* ja **tarvitsetaan* myös yläkoululaiset suhtautuvat varauksellisesti, mutta kummassakin tapauksessa muotoa pitää ”täysin epäluontevana” vain niukka enemmistö (22 informanttia, 43 %) ja ”jokseenkin epäluontevana” lähes yhtä moni (20 informanttia, 39 %). Arviot ovat kaiken kaikkiaan olennaisesti aikuisten arvioita myönteisempiä (vrt. kuviot 3, 8). Adjektiivimuotoja yläkoululaisinformantit kuitenkin pitävät huomattavan luontevina. Superlatiivin partitiivimuoto **kauneimpaa* on 20 informantin (39 %) mielestä ”täysin luonteva” ja 15 informantin (29 %) mielestä ”jokseenkin luonteva”, ja ainoastaan 2 informanttia (4 %) pitää sitä ”täysin epäluontevana”. Myös kieltopartisiipin partitiivimuotoon **olemattomaa* yläkoululaisinformantit suhtautuvat suopeasti. Sitä pitää ”täysin epäluontevana” 7 informanttia (14 %), ja kaikki muut

vastausvaihtoehdot ovat saaneet kannatusta tasaisesti (14–15 informanttia, 27–29 %).

Aikuisinformanttien vastauksista voi päätellä, että yksinkertainen monivalintalomake (liite B) tuottaa innovatiivisista vokaalivartalomuodoista keskimäärin hieman myönteisempiä arvioita kuin rinnakkaismuotojen monivalintalomake (liite A). Erot ovat johdonmukaisia lukuun ottamatta tiettyjen verbijohdostyyppien (ks. luku 3) muotoja **vanhenea* ja **tarvitsetaan*, joihin suhtautumisessa ei ole havaittavissa eroja osa-aineistojen välillä, kuten kuviot 3 (luku 4.2) ja 8 osoittavat. Kaikkein selvimmät erot näkyvät NUT-partisiipin **purenut*, TU-partisiipin **surettu*, kieltopartisiipin **olemattomaa* ja superlatiivin **kauneimpaa* vastauksissa. Kyseessä ovat samat muodot, joita pidetään muita luontevampina rinnakkaismuotojen monivalinnassa (ks. luvun 4.2 kuvio 3) – yksinkertainen monivalintalomake tuottaa näistä muodoista vieläkin myönteisempiä arvioita.

Eri-ikäisten informanttien vastausten vertailu viittaa siihen, että yleisesti ottaen erilaisten vokaalivartalomuotojen luontevuus asettuu samaan järjestykseen yläkoululaisten ja aikuisten vastauksissa. Toisin kuin aikuisten näkemyksissä, yläkoululaisten näkemyksissä on kuitenkin suurta hajontaa ja myös vaihtoehto ”täysin luonteva” on useimmiten saanut runsaasti kannatusta. Vaihtoehdon ”täysin epäluonteva” osuus on yläkoululaisten aineistoissa johdonmukaisesti selvästi pienempi kuin aikuisten aineistossa. Näin ollen yläkoululaisten suhtautuminen vokaalivartaloiisiin muotoihin näyttäytyy huomattavasti myönteisempänä kuin aikuisten. Yksiselitteisesti verbintaivutusta edustavat **meneköön*, **olea*, **vanhenea* ja **tarvitsetaan* ovatkin ainoita muotoja, joita myös yläkoululaisinformanttien enemmistö pitää ”täysin epäluontevina” (ks. kuviot 7, 9).

4.4 Elisitointi

Lopuksi käsittelemme elisitoinnin (liite C) tuottamat innovatiiviset vokaalivartalomuodot ja vertaamme niitä Liukkosen (2018) vastaavaan aineistoon. Molempien tutkimusten tulokset on koottu taulukkoon 4. Tutkitut sanat on listattu ensimmäiseen sarakkeeseen siinä vokaalivartalosisessa muodossaan, jonka esiintymistä kartoitimme. Sulkeisiin on merkitty se osuus, jota lomakkeessa vastaa täydennettävä kohta. Korostimme tehtävänannossa puhekieltä (”Täydennä seuraaviin lauseisiin omaa puhutun kielen tajuasi parhaiten vastaava muoto”), jotta informantit vastaisivat mahdollisimman spontaanisti, joten vastauksissa näkyy jonkin verran puhutun kielen vaihtelevia piirteitä.

Taulukko 4. Elisitoidut vokaalivartalomuodot

tutkittu muoto	tuotetut vokaalivartalomuodot	
	Västi & Palviainen	Liukkonen (2018: 10)
nominit		
<i>vei(tseä)</i>	3/87 <i>veitseä</i> , 3/87 <i>veitteä</i>	21/51 <i>veitseä</i>
<i>avotul(ea)</i>	2/87 <i>avotulea</i> , 1/87 <i>avotullee</i>	4/51 <i>avotulea</i>
<i>ihmissu(tea)</i>	–	1/51 <i>ihmissusea</i>
<i>la(psea)</i>	–	–
<i>nai(sea)</i>	–	–
<i>mie(heä)</i>	–	–
<i>lam(paata)</i>	–	–
<i>uusi(mpaa)</i>	–	–
verbit		
<i>pur(enut)</i>	7/86 <i>purenut</i> , 1/86 <i>purea</i>	5/51 <i>purenut</i>
<i>sur(ettiin)</i>	2/86 <i>suretaan</i> , 5/86 <i>surettiin</i>	4/51 <i>suretaan</i> , 5/51 <i>surettiin</i>
<i>men(eä)</i>	–	–
<i>tul(ea)</i>	–	–
<i>ol(ekoon)</i>	–	–
<i>pan(ea)</i>	–	–
<i>tarv(itsetaan)</i>	–	–
jokin V-vartalo	23/87 (26 %)	35/51 (69 %)

Taulukossa 4 on eritelty saman sanan erilaiset vokaalivartalomuodot, kuten yksikön partitiivit **veitteä* ja **veitseä*. Toisaalta joissakin elisitointilomakkeen virkekonteesteissa on ollut mahdollista hahmottaa tavoiteltu muoto monin tavoin. Siksi *purra*-verbi esiintyy aineistossa paitsi NUT-partisiippina **purenut* myös lyhyenä A-infinitiivinä **purea* ja *surra*-verbistä on käytetty passivin indikatiivia sekä preesensissä (**suretaan*) että imperfektissä (**surettiin*). Muotojen esiintymämäärät on ilmoitettu suhteessa siihen, kuinka moni informantti vastasi kyseiseen lomakkeen kohtaan. Taulukon alin rivi kuvaa sitä, kuinka moni eri informantti on käyttänyt vähintään yhden sanan kohdalla jotakin vokaalivartaloista muotoa.

Taulukon 4 mukaisesti tutkimuksemme elisitointiosioon sisältyy nomineista erityisesti 2-tavuisia *e*-vartaloisia perussanoja: *veitsi, tuli, susi, lapsi, nainen*

ja *mies* – tosin *tuli* ja *susi* esiintyvät yhdyssanan edusosana. Lisäksi mukana ovat johdosmainen *lammas* (ks. luku 3) ja superlatiivijohdos *uusin*. Näistä aikuisinformanttimme ovat tuottaneet vokaalivartaloisia partitiivimuotoja ainoastaan kahdesta ensimmäisestä. Muotoja **veitseeä* ja **veitteä* on käyttänyt kumpaakin 3 informanttia. Muodon **avotulea* on tuottanut 2 informanttia, ja 1 vastauksessa vokaalivartaloinen partitiivi on muodossa **avotullee*. Myös Liukkosen (2018) yläkoululaisinformantit ovat tuottaneet vokaalivartaloisia muotoja näistä sanoista; **veitseeä*-muodon on kirjoittanut peräti 21 informanttia (41 %). Muoto **avotulea* esiintyy 4 kertaa, eli silläkin on suurempi suhteellinen osuus kuin aikuisinformanttien aineistossa. Lisäksi yläkoululaisaineistossa on muoto **ihmissusea*, jossa vartalon konsonantti vastaa yksikön nominatiivin konsonanttia. Sanojen *veitsi* ja *tuli* mutta myös sanan *lapsi* vokaalivartaloisia partitiivimuotoja on huomattu myös lapsenkielessä (esim. Paunonen 1976a: 91; Riionheimo 2002a: 106; Laalo 2011: 232–233, 236, 245).

On mielenkiintoista, että taulukkoon 4 ei sisälly yhtään tuotettua **mieheä*-tai **lapsea*-muotoa, koska informanttien suhtautuminen niihin ja **tulea*-muotoon on hyvin samanlaista kaikissa edellä käsittelemisämme monivalintatehtävien osa-aineistoissa. **Veitseeä*, **sutea* ja **naisea* eivät valitettavasti sisälly monivalintalomakkeisiin, joten niiden osalta eri aineistoja ei voi verrata keskenään. **Lampaata*-muotoa vastaavan **hampaata*-muodon arviot taas ovat kaikissa osa-aineistoissa, erityisesti yläkoululaisten, hiukan kielteisempiä kuin muiden perussanasubstantiivien. Siksi on odotuksenmukaista, että elisitointi ei tuottanut **lampaata*-muotoja. (Vrt. luvun 4.2 kuvio 1, luvun 4.3 kuviot 4–5.) Yllättävää sen sijaan on, että yksikään informantti ei ole kirjoittanut **uusimpaa*-muotoa. Monivalintatehtävien jokainen osa-aineisto nimittäin osoittaa, että saman johdostyyppin muotoon **kauneimpaa* suhtaudutaan varsin myönteisesti (vrt. luvun 4.2 kuvio 3, luvun 4.3 kuviot 8–9). Myös Keräsen (2019: 13–15, 19–20) informantit pitävät superlatiivijohdosten vokaalivartaloisia partitiivimuotoja pitkälti luonteina.

Myös elisitointiosion verbimuodoista valtaosa kuuluu 2-tavuisille e-vartalolisille perussanoille. Taulukosta 4 näkee, että niitä edustavat *purra*, *surra*, *mennä*, *tulla*, *olla* ja *panna*. Lisäksi mukana on johdosmainen *tarvita* (ks. luku 3). Verbien muotoryhmät vaihtelevat kuitenkin enemmän. Elisitoinnissa esiintyivät NUT-partisiipin yksikön nominatiivi (osana kielteistä aktiivin indikatiivin perfektiä, **purenut*), lyhyt A-infinitiivi (**meneä*, **tulea*, **panea*, 1 informantilla **purea*), aktiivin imperatiivin preesens yksikön 3. persoonassa (**olekoon*) sekä passiivin indikatiivin preesens tai imperfekti (**tarvitsetaan*, **surettiin*). Niin oman tutkimuksemme aikuisinformantit kuin

Liukkosen (2018) tutkimuksen yläkoululaisinformantitkin ovat tuottaneet vokaalivartaloisia muotoja ainoastaan *purra-* ja *surra-*verbistä. Muodon **purenut* on kirjoittanut 7 aikuisinformanttia (8%) ja 5 yläkoululaisinformanttia (10%). Lisäksi 1 aikuisinformantti on muodostanut virkekontekstiin A-infinitiivin: *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole purea kiinalaisiin*. Muodon **suretaan* ~ **surettiin* on tuottanut 7 aikuisinformanttia (8%) ja 9 yläkoululaisinformanttia (18%). *Panna-*verbiä lukuun ottamatta kaikki elisitoinnin verbit sisältyvät myös monivalintatehtäviin, vaikkakaan eivät aina samassa muodossa. Joka tapauksessa *purra* (muodossa **purenut*) ja *surra* (muodossa **surettu*) erottuvat muista tarkastelluista verbeistä myös jokaisessa monivalintatehtävien osa-aineistossa: informantit arvioivat niitä selvästi myönteisimmin (vrt. luvun 4.2 kuviot 2–3, luvun 4.3 kuviot 6–9). *Panna-*verbin innovatiivisia vokaalivartalomuotoja tarkastellut Kärkkäinen (2018: 9–10) kokosi keskustelupalstakorpuksista yli 90 muodon aineiston, jossa lyhyt A-infinitiivi on yleisin muotoryhmä (22 **panea-*muotoa). Niitäkin siis todistettavasti esiintyy jo kielenkäytössä.

Taulukon 4 perusteella elisitointi näyttää tuottavan eri-ikäisillä informanteilla sikäli yhteneviä tuloksia, että vokaalivartaloisia muotoja esiintyy vain muutamasta sanasta, jotka ovat pitkälti samoja kummassakin tarkastellussa aineistossa. Yläkoululaiset ovat kuitenkin muodostaneet vokaalivartaloisia muotoja suhteellisesti laskettuna enemmän jokaisessa tapauksessa. Myös taulukon alin rivi näyttää, että vähintään yhden vokaalivartaloisen muodon tuottaneiden informanttien suhteellinen osuus on olennaisesti suurempi yläkoululaisten (69%) kuin aikuisten (26%) aineistossa (tyypillisesti kukin informantti on tuottanut vain yhden vokaalivartaloisen muodon). Eri informanttiryhmien tuottamien **purenut-*muotojen suhteellisten määrien välillä ei tosin ole suurta eroa, mikä saattaa johtua muodon virkekontekstista (liite C, kysymys 13). Yläkoululaisethan suhtautuivat **purenut-*muotoon poikkeuksellisen varauksellisesti myös yksinkertaisessa monivalinnassa, jossa se esiintyi samassa virkekontekstissa (ks. luvun 4.3 kuvio 7). Elisitoinnissa yläkoululaisilla on ollut vaikeuksia tuottaa kontekstiin ylipäätään *purra-*verbin muoto, sillä 33 informanttia on muodostanut jonkin toisen verbin muodon, kuten *pureutua-* tai *purkautua-*verbin. Konsonanttivartaloisen *purrut-*muodonkin on tuottanut vain 12 informanttia. (Liukkonen 2018: 10–11.)

4.5 Yhteenveto

Kun tutkitaan innovatiivisen vokaalivartaloisen taivutuksen yleistymistä kyselytutkimusmenetelmin, erilaiset kyselytyypit näyttävät tuottavan varsin samansuuntaista tietoa. Tässä tutkimuksessa vertailimme aikuisinformanttien vastauksia ensinnäkin kahden erilaisen monivalintatehtävän ja yhden elisitointitehtävän kesken ja toiseksi Liukkosen (2018) tutkimuksen yläkoululaisinformanttien vastausten kanssa. Rinnakkaismuotojen monivalinnassa (liite A) informantit arvioivat tietyssä kontekstissa esiintyneen tietyn sanan vokaali- ja konsonanttivartaloisen muodon luontevuutta, yksinkertaisessa monivalinnassa (liite B) vain vokaalivartaloisen muodon luontevuutta. Elisitoinnissa (liite C) informantit täydensivät tietyssä kontekstissa esiintyneet sanat taivutusmuotoisiksi.

Taulukko 5 kuvaa informanttien suhtautumista vokaalivartaloisiin muotoihin siitä näkökulmasta, kuinka moni on valinnut monivalintalomakkeen kielteisimmän vastausvaihtoehdon. Muoto on taulukossa sitä ylempänä, mitä useampi informantti on ilmoittanut pitävänsä sitä ”täysin epäluontevana”. Niissä tapauksissa, joissa eri muotojen prosenttiluku on sama kyseisen osa-aineiston sisällä, järjestyksen määrää seuraavaksi kielteisimmän vastausvaihtoehdon suosio. Sarake ”yksinkertainen monivalinta (A)” sisältää aikuisinformanttien vastaukset ja sarake ”yksinkertainen monivalinta (Y)” yläkoululaisinformanttien vastaukset. Solun taustaväri viittaa siihen sanaryhmään, jonka osana olemme muotoa käsitelleet: tummin sävy kuuluu perussanaverbeille, keskiharmaa johdoksille ja vaalein perussanasubstantiiveille. Sen tarkasteleminen, mitä sananmuotoja informantit ovat pitäneet kaikkein epäluontevimpina, kertoo oletettavasti jotain siitä, millaiset tapaukset ovat vokaalivartaloistumisen etu- ja jälkirintamassa, mutta ei tietenkään paljasta aineiston antamaa kokonaiskuvaa. Yhden vastausvaihtoehdon kokoava käsittely kuitenkin valaisee erilaisten osa-aineistojen suhdetta toisiinsa.

Taulukosta 5 näkee ensinnäkin, millainen eri osa-aineistojen välinen suhde on: lekseemien järjestys ei juurikaan vaihtelee eri osa-aineistoissa sanaraken-teeseen perustuvan ryhmän sisällä, ja yläkoululaiset pitävät johdonmukaisesti jokaista muotoa luontevampana kuin aikuiset. Aikuisinformanttien yksinkertaisessa monivalinnassa perussanasubstantiivien muodot **lapsea* ja **lampaata* sekä perussanaverbien muodot **surettu* ja **purenut* ovat päinvastaisessa järjestyksessä kuin muissa osa-aineistoissa, mutta kummassakin parissa muotojen suosio eroaa toisistaan ainoastaan yhden prosenttiyksikön verran. Aikuis- ja yläkoululaisinformanttien aineistot puolestaan eroavat toisistaan siinä, että

Taulukko 5. Vaihtoehto ”täysin epäluonteva” monivalintalomakkeiden vastauksissa

rinnakkaisuotojen monivalinta		yksinkertainen monivalinta (A)		yksinkertainen monivalinta (Y)	
<i>olea</i>	98 %	<i>olea</i>	98 %	<i>olea</i>	66 %
<i>vanhenea</i>	95 %	<i>vanhenea</i>	96 %	<i>meneköön</i>	49 %
<i>tarvitsetaan</i>	90 %	<i>tarvitsetaan</i>	91 %	<i>vanhenea</i>	43 %
<i>hampaata</i>	88 %	<i>meneköön</i>	83 %	<i>tarvitsetaan</i>	43 %
<i>meneköön</i>	85 %	<i>lapsea</i>	75 %	<i>hampaata</i>	37 %
<i>lapsea</i>	82 %	<i>hampaata</i>	74 %	<i>lapsea</i>	26 %
<i>mieheä</i>	77 %	<i>mieheä</i>	69 %	<i>tulea</i>	24 %
<i>tulea</i>	75 %	<i>tulea</i>	73 %	<i>purenut</i>	22 %
<i>vuorea</i>	56 %	<i>vuorea</i>	49 %	<i>mieheä</i>	18 %
<i>purenut</i>	56 %	<i>olemattomaa</i>	39 %	<i>olemattomaa</i>	14 %
<i>olemattomaa</i>	52 %	<i>surettu</i>	31 %	<i>surettu</i>	8 %
<i>surettu</i>	41 %	<i>purenut</i>	30 %	<i>vuorea</i>	6 %
<i>kauneimpaa</i>	30 %	<i>kauneimpaa</i>	10 %	<i>kauneimpaa</i>	4 %

jälkimmäisessä muoto **meneköön* sijoittuu ylemmäs kuin muodot **vanhenea* ja **tarvitsetaan* ja muoto **tulea* ylemmäs kuin muoto **mieheä*, mutta näissäkin tapauksissa muotojen suosiossa on vain 6 prosenttiyksikön ero.

Toiseksi taulukko 5 mahdollistaa sen tarkastelun, miten informantit suhtautuvat eri muotoryhmien innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin. Taulukko osoittaa, että kielteisimmin arvioidaan yksiselitteisiä verbimuotoja, kuuluvatpa ne perussanoille tai johdoksille. Partisiippimuotojen ja adjektiivijohdosten arvioiminen puolestaan on pääsääntöisesti myönteisintä. Erityisesti morfologiselta kannalta partisiipit voikin analysoida adjektiivijohdostyyppien muodoiksi (ks. luku 4.2; VISK 2008 § 297). Jokaisessa osa-aineistossa **olea* edustaa kaikkein epäluontevinta ja **kauneimpaa* kaikkein luontevinta muotoa. Perussanasubstantiivit sijoittuvat taulukossa 5 ääripäiden väliin. Aikuisinformanttien sarakkeissa perussanasubstantiivit muodostavat selkeän keskikohdan, kun taas yläkoululaisinformanttien sarakkeessa ne näyttävät hajaantuvan enemmän. Hajaannus kuitenkin johtuu lähinnä muodosta **vuorea*, jonka yläkoululaiset kokevat hyvin luontevana (ks. luvun 4.3 kuvio 5). Perussanasubstantiivien ryhmittymää hajottaa myös muoto **purenut*, johon yläkoululaiset suhtautuvat aikuisia kielteisemmin (ks. luvun 4.3 kuvio 7).

Konsonanttivartaloisen taivutuksen ajatellaan säilyvän paremmin yleisten kuin harvinaisten lekseemien muodoissa, koska korkea esiintymistaajuus tukee mutkikkaampaakin morfologiaa (esim. Paunonen 2003: 205–211). Lapsenkielen aineistot viittaavat samaan suuntaan (esim. Laalo 2011: 228, 237, 241). Joiltakin osin taulukko 5 tarjoaa alustavaa tietoa myös siitä, vaikuttavatko taajuussuhteet vokaalivartaloisten muotojen luontevuusjärjestykseen sanarakenteeseen perustuvan ryhmän sisällä, sillä monivalintatehtävissä oli tarkasteltavana useita 2-tavuisia *e*-vartaloisia perussanoja. Verbeistä sellaisia ovat *olla* (1.), *mennä* (68.), *purra* (4005.) ja *surra* (4005.), substantiiveista *mies* (71.),¹⁰ *lapsi* (88.), *tuli* (1028.) ja *vuori* (1557.). Edellä sulkeisiin merkitty järjestysnumero viittaa sijaan, joka lekseemillä on *Suomen kielen taajuussanaston* (Saukkonen ym. 1979) kokonaisaineiston yleisyysjärjestysluettelossa. Kielenkäytössä verbit *olla* ja *mennä* ja substantiivit *mies* ja *lapsi* ovat siis paljon yleisempiä lekseemejä kuin verbit *purra* ja *surra* ja substantiivit *tuli* ja *vuori*. Taulukon 5 perusteella informanttien suhtautuminen 2-tavuisien *e*-vartaloisten lekseemien vokaalivartalomuotoihin myös jakaantuu esiintymistaajuuden mukaan, niin että harvinaisten lekseemien muotoja pidetään luontevampina. Toisaalta Ylitalon (2020: 21) tarkastelemissa keskustelupalsta-aineistossa **lapsea*-muotoja esiintyy yli viisi kertaa enemmän kuin **mieheä*-muotoja, vaikka lekseemien esiintymistaajuudessa ei ole erityisen suurta eroa. Myös suhteellisesti **lapsea* vaikuttaa yleisemmältä, koska Ylitalon koehakujen perusteella samoissa korpuksissa on enemmän konsonanttivartaloisia *miestä*-muotoja kuin *lasta*-muotoja.

Elisitointiaineistoa ei voi verrata suoraan monivalinta-aineistoihin, koska tutkitut muodot eivät ole niissä täysin samoja. Kuten luvusta 4.4 ilmenee, elisitoinnin tulokset ovat kuitenkin samansuuntaisia kuin monivalintatehtävien tulokset: informantit käyttivät vokaalivartaloa sellaisissa lekseemeissä, joiden innovatiivisiin muotoihin suhtauduttiin keskimääräistä myönteisemmin monivalintatehtävissä (**purenut*, **purea*, **suretaan* ~ **surettiin*). Lisäksi elisitointi tuotti useita **veitsee*-, **veitteä*-muotoja, joitakin **avotulea*-, **avotullea*-muotoja ja yksittäisen **ihmissusea*-muodon. *Veitsi*, *tuli* ja *susi* edustavat samaa 2-tavuisen *e*-vartaloiden sanahahmoa kuin edellisessä kappaleessa käsittelemämme lekseemit ja ovat *Suomen kielen taajuussanastossa* (Saukkonen ym. 1979) sijalla 3495, 1028 ja 3495 (varsinaiset tutkimuksen kohteet, *avotuli* ja *ihmissusi*, eivät sisälly taajuussanaston aineistoon). Yksikään elisitoitu muoto ei siis kuulu erityisen yleiselle lekseemille.

¹⁰ Ks. *mies*-sanan eroista suhteessa muihin *e*-vartaloisiin sanoihin luku 4.2.

5 Lopuksi

Kolmen erilaisen kyselylomakkeen tuottaman aineiston tarkastelu osoittaa, että kyselytyypistä riippumatta innovatiivisista vokaalivartaloista syntyvä kuva on samankaltainen. Pelkästään elisitoimalla ei kuitenkaan saa kovin paljon eikä kovin yksityiskohtaista tietoa ainakaan tällaisesta vasta orastavasta morfologisesta muutoksesta. Muotojen luontevuutta mittaavat kyselyt eivät puolestaan kerro suoraan muotojen yleistymisestä. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että käynnissä olevaa muutosta on mahdollista tutkia kyselyiden avulla, varsinkin jos ne yhdistää muihin menetelmiin. Olisikin kiinnostavaa nähdä, millaista tietoa tuottaisi kyselymenetelmien yhdistäminen korpusaineistojen analysoimiseen, sillä oppinäytteiden perusteella keskustelupalstat vaikuttavat hyödyllisiltä innovatiivisten vokaalivartaloitten tarkastelemisessa (ks. Kärkkäinen 2018; Sirviö 2018; 2020; Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Ylitalo 2020). Toistaiseksi tästä aiheesta ei ole tehty sellaista tutkimusta, jossa olisi kerätty kokeellinen ja autenttinen rinnakkaisaineisto.

Vokaalivartaloitten yleistymistä ei ylipäätään ole tutkittu vielä paljon, kuten olemme luvuissa 1 ja 2 todenneet. Ilmiön lähempi tarkastelu auttaisi kuitenkin syventämään ymmärrystä morfologisten muutosten mekanismeista, kun teorianmuodostuksen tueksi olisi runsaammin empiiristä aineistoa. Esimerkiksi Paunonen (2003: 207–216) esittää, että kielen muutosalttiille ”struktuuralliselle reuna-alueelle” sijoittuu muotoryhmiä, joissa on paljon morfofonologista vaihtelua, jotka edustavat epäproduktiivisia taivutustyyppisiä ja joilla on pieni käyttötaajuus. Nämä piirteet koskevatkin vaihtelevassa määrin kaikkia kaksivartaloisia sanoja suhteessa yksivartaloisiin. Vaikka vokaalivartalot mitä ilmeisimmin yleistyvät, ne eivät kuitenkaan yleisty samaan tahtiin kaikissa leksikaalisissa, morfologisissa ja fonologisissa konteksteissa, eli kielen järjestelmässä eri lekseemit ja konsonanttivartalomuodot eivät sijaitse yhtä aikaa ”struktuurallisen reuna-alueen” laidalla (Paunonen 2003: 207). Se on huomattu aikaisemmista murreaineistoista (esim. Isojoki 1961; Lindgren 1974; 1993; 1999; Aikio 1981; Hyvönen 1991), ja myös meidän aineistojemme perusteella erilaiset leksikon ja taivutuksen muotoryhmät vaikuttavat innovatiivisten vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen. Samoin lapsenkielessä vastaavien innovaatioiden elinkaari kytkeytyy siihen, millaisen sanan millaisesta muodosta on kyse (Laalo 2011: 225–253). Muotoryhmien väliset suhteet vaatisivat kuitenkin paljon lisätutkimusta: vielä ei ole selkeää kokonais kuvaa siitä, mikä on yhtäältä lekseemin ja toisaalta sen tietyn taivutusmuodon morfologisen ja fonologisen rakenteen sekä käyttötaajuuden

merkitys vokaalivartaloiden yleistymisessä. Tarvitaan siis lisää aineistoja ja analyyseja.

Liite A Rinnakkaismuotojen monivalintalomakkeen tehtävänanto ja kysymykset

Arvioi seuraavia lausepareja **lihavoitujen sanojen** näkökulmasta vastaamalla kysymykseen ”**Kuinka luontevalta sana kuulostaa?**”. Arvioi **erikseen kumpaakin sanavaihtoehtoa** asteikolla **1** = täysin epäluontevalta, **2** = jossain määrin epäluontevalta, **3** = jossain määrin luontevalta, **4** = täysin luontevalta.

1. *Matka keskustaan **jalan/jaloin** kestää viisitoista minuuttia.*
2. *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole **purenut/purrut** kiinalaisiin.*
3. ***Enkelien/enkelten** nimet ovat peräisin vanhoista luetteloista, jotka ovat syntyneet vuosisatojen tutkimusten tuloksena.*
4. *Pyysin toissa päivänä **miestä/mieheä** tuomaan kaupasta jotain hyvää tummaa olutta.*
5. ***Mansikoiden/mansikoitten** todettiin olevan Suomesta.*
6. *Linkki ehtikin jo **vanhenea/vanheta**, joten tässä tulee toimiva versio.*
7. *Itsepuolustuskoulutuksen ansiosta väkivalta **vankien/vankejen** keskuudessa väheni huomattavasti.*
8. *Punaisella junalla tulin Vitznausta Lucerne-järven rannalta, sininen olisi mennyt toiselle puolelle **vuorea/vuorta** Goldauhun.*
9. *Mainittu ohjelma taitaa olla **uusinten/uusimpien** tilastojen mukaan maailman käytetyin palvelinohjelmisto.*
10. *Näin se täällä menee, mutta **menköön/meneköön**...*
11. *Paukkupakkasilla omistaja varustautuu päästä varpaisiin lämpimästi, mutta koira lähtee mukaan lenkille **vaatteetta/vaatteita**.*
12. *Kiusattua **lapsea/lasta** voi olla lähes mahdoton vakuuttaa siitä, että hän on hyvä jossain.*
13. *Saako kirjeistä ottaa sitaatteja omaan historian **esseeseen/esseehen** tai blogiin?*
14. *Tuoksu muistuttaa valkaisuaineen tuoksua ja alkaa **olla/olea** jo epämiellyttävä.*
15. *Tätä viime vuosien menoa ja uutisointien **olemattomaa/olematonta** konkretiaa seuratessa ei ole kauhean luottavainen mieli.*

16. Joukkueeseen **tarvitaan/tarvitsetaan** kovan luokan ykkössentteri, jos aiotaan mitaleista pelata keväällä.
17. Nopein ja helpoin tapa muuttaa **tuolten/tuolien** ilmettä on verhoilu.
18. Edelliset leiriläiset olivat niin avuttomia, että eivät saaneet **tulta/tulea** syttymään.
19. Koneellisessa annosjakelupalvelussa asiakkaan lääkkeet jaetaan **valmiihin/valmiisiin** annospusseihin kahdeksi viikoksi.
20. On iloittu, **surettu/surtu** ja rakastettu koko kesä!
21. Harmailla **vesillä/vesin** tarkoitetaan kotitalouden pesu-, tiski- ja suihkuvesiä.
22. Sylkäisin pois purkan ja sen ”kiven”, joka osoittautui palaksi **hammasta/hampaata**.
23. Jokamiehenoikeudet nousevat yleensä **otsikoihin/otsikkoihin** rikkeiden kautta.
24. Näin juuri demokratian tuleekin toimia eikä siten, että heti **vaalten/vaalien** mentyä rikotaan lupaukset ja jatketaan samaa huonoa linjaa.
25. Kuningas viittasi kaikista **kauneinta/kauneimpaa** heistä tulemaan kuninkaallisen istuimen eteen.

Liite B Yksinkertaisen monivalintalomakkeen tehtävänanto ja kysymykset

Arvioi seuraavia lauseita **lihavoitujen sanojen** näkökulmasta vastaamalla kysymykseen ”**Kuinka luontevalta sana kuulostaa?**”. Arvioi muotoja asteikolla **1** = täysin epäluontevalta, **2** = jossain määrin epäluontevalta, **3** = jossain määrin luontevalta, **4** = täysin luontevalta.

1. Eetu nostaa tyynyä ja kurkistaa sängyn alle, mutta **nallea** ei löydy.
2. Matka keskustaan **jalan** kestää viisitoista minuuttia.
3. Valistus tupakoimmin vaaroista ei ole **purenut** kiinalaisiin.
4. **Enkelten** nimet ovat peräisin vanhoista luettelosta, jotka ovat syntyneet vuosisatojen tutkimusten tuloksena.
5. Ruotsin rallissa helmikuussa nopeudet olivat sitä luokkaa, että Jyväskylän rallireitti piirrettiin aika lailla **uusiksi**.
6. Pyysin toissa päivänä **mieheä** tuomaan kaupasta jotain hyvää tummaa olutta.
7. **Mansikoitten** todettiin olevan Suomesta.
8. Linkki ehtikin jo **vanhenea**, joten tässä tulee toimiva versio.

9. *Itsepuolustuskoulutuksen ansiosta väkivalta **vankejen** keskuudessa väheni huomattavasti.*
10. *Punaisella junalla tulin Vitznausta Lucerne-järven rannalta, sininen olisi mennyt toiselle puolelle **vuorea** Goldauhun.*
11. *Mainittu ohjelma taitaa olla **uusinten** tilastojen mukaan maailman käytetyin palvelinohjelmisto.*
12. *Näin se täällä menee, mutta **meneköön**...*
13. *Paukkupakkasilla omistaja varustautuu päästä varpaisiin lämpimästi, mutta koira lähtee mukaan lenkille **vaatteetta**.*
14. *Kiusattua **lapsea** voi olla lähes mahdoton vakuuttaa siitä, että hän on hyvä jossain.*
15. *Kolmas ja **vakavain** mietinnän paikka on puolueen tulevaisuuden pohdinta.*
16. *Saako kirjeistä ottaa sitaatteja omaan historian **esseeseen** tai blogiin?*
17. *Tuoksu muistuttaa valkaisuaineen tuoksua ja alkaa **olea** jo epämiellyttävä.*
18. *Tätä viime vuosien menoa ja uutisointien **olemattomaa** konkretiaa seurattessa ei ole kauhean luottavainen mieli.*
19. *Joukkueeseen **tarvitsetaan** kovan luokan ykkössentteri, jos aiotaan mitaleista pelata keväällä.*
20. *Toholampilainen kansanedustaja Mika Lintilä piti onnettomuutta **kauheana** tragediana pienelle paikkakunnalle.*
21. *Nopein ja helpoin tapa muuttaa **tuolien** ilmettä on verhoilu.*
22. *Edelliset leiriläiset olivat niin avuttomia, että eivät saaneet **tulea** syttymään.*
23. *Koneellisessa annosjakelupalvelussa asiakkaan lääkkeet jaetaan **valmiihin** annospusseihin kahdeksi viikoksi.*
24. *On iloittu, **surettu** ja rakastettu koko kesä!*
25. *Harmailla **vesillä** tarkoitetaan kotitalouden pesu-, tiski- ja suihkuvesiä.*
26. *Sylkäisin pois purkan ja sen ”kiven”, joka osoittautui palaksi **hampaata**.*
27. *Jokamiehenoikeudet nousevat yleensä **otsikkoihin** rikkeiden kautta.*
28. *Näin juuri demokratian tuleekin toimia eikä siten, että heti **vaalten** mentyä rikotaan lupaukset ja jatketaan samaa huonoa linjaa.*
29. *Kuningas viittasi kaikista **kauneimpaa** heistä tulemaan kuninkaallisen istuimen eteen.*

Liite C Elisitointilomakkeen tehtävänanto ja kysymykset

Täydennä seuraaviin lauseisiin omaa puhutun kielen tajuasi parhaiten vastaava muoto. Testissä saat sanasta pari ensimmäistä alkukirjainta.

Esimerkki: Äiti antoi lapselle pal_LON__.

1. *Avotul_____ ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana.*
2. *Tässä kännykässä on kaikkein uusi_____ tekniikkaa edustava näyttö.*
3. *Autokuski ahdisteli pyöräilevää nai_____.*
4. *Flunssassa ei saa men_____ saunaan.*
5. *Kokilla on monta vei_____.*
6. *Sein_____ roikkuu monta taulua.*
7. *Monet lapset leikkivät nuk_____.*
8. *Vaal_____ jälkeen monet lupaukset rikotaan.*
9. *Moniin yrityksiin tarv_____ uusia osaajia.*
10. *Ville ei halua vielä tul_____ kotiin.*
11. *Päiväkotiin ei saa tuoda kuumeilevaa la_____!*
12. *Onneksi ol_____ kaikille osallistujille!*
13. *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole pur_____ kiinalaisiin.*
14. *Pyysin kahta rotevaa mie_____ työntämään autoa lumihangesta.*
15. *Pääsiäisenä syödään paljon uusiseelantilaista lam_____.*
16. *Prinsessa Dianan kuolemaa sur_____ pitkään Isossa-Britanniassa.*
17. *Kansanedustaja Mika Lintilä piti onnettomuutta kauh_____ tragediana pienelle paikkakunnalle.*
18. *Pekka unohti pan_____ saunan päälle.*
19. *Maisa on tie_____ jo pitkään Pekan syrjähyppystä.*
20. *Joe Manganiello esittää True Bloodissa lihaksikasta ihmisu_____ ja Alexander Skarsgård komeaa vampyyriä.*

Lähteet

- Aikio, Marjut. 1981. *Nominien konsonantti- ja vokaalivartalaisuus Raisin murteessa: Sosiolingvistinen ja morfologinen tutkimus*. Helsingin yliopisto. (Pro gradu -tutkielma).
- Bermel, Neil & Knittl, Luděk & Russell, Jean. 2015. Morphological variation and sensitivity to frequency of forms among native speakers of Czech. *Russian Linguistics* 39(3). 283–308.
- 2018. Frequency data from corpora partially explain native-speaker ratings and choices in overabundant paradigm cells. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 14(2). 197–231.
- Bussenius, Arno. 1939. *Zur ostseennischen Morphologie: Stammesalternation im Ostseennischen*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Forsberg, Hannele. 1998. *Suomen murteiden potentiaali: Muoto ja merkitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Genetz, Arvid. 1886. Jälkileikkua Agricolan kielestä. *Virtittäjä*. 145–183.
- Hakulinen, Lauri. 1979. *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 4., korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- Herlin, Ilona & Leino, Pentti & Visapää, Laura. 2005. Kas siinä pulma. Teoksessa Herlin, Ilona & Visapää, Laura (toim.), *Elävä kielioppi: Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa*, 9–38. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Herring, Susan C. & Androutopoulos, Jannis. 2015. Computer mediated discourse 2.0. Teoksessa Tannen, Deborah & Hamilton, Heidi E. & Schiffrin, Deborah (toim.), *The handbook of discourse analysis*, vol. 1, 127–151. 2. painos. Chichester: Wiley Blackwell.
- Hynönen, Emmi. 2013. Essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumo. *Virtittäjä* 117. 551–579.
- 2016. *Suomen essiivi*. Turku: Turun yliopisto. (Väitöskirja).
- Hyvönen, Mervi. 1991. *Nominien konsonanttivartaloinen essiivi savolaismurteissa*. Joensuun yliopisto. (Pro gradu -tutkielma).
- Häkkinen, Kaisa. 1994. *Agricolasta nykykieleen: Suomen kirjakielen historia*. Porvoo: WSOY.
- 2013. *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. 6. painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Isojoki, Anita. 1961. *Konsonanttivartaloinen essiivi suomen kielessä*. Helsingin yliopisto. (Pro gradu -tutkielma).
- Itkonen, Terho. 1957. *Mellakoihin vai mellakoihin? Yleiskielemme eräiden taivutus- horjuvuuksien taustaa*. *Virtittäjä* 61. 259–286.
- 1959. *-siin vai -hin monikon illatiivissa?* Teoksessa Virtaranta, Pertti & Itkonen, Terho & Pulkkinen, Paavo (toim.), *Verba docent: Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6. 10. 1959*, 372–389. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1976. Syntaktisten vaikutusyhteyksien luonteesta. *Virtittäjä* 80. 52–81.

- Itkonen, Terho & Maamies, Sari. 2011. *Uusi kieliopas*. 4., tarkistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Keränen, Inka. 2019. *Johtimen produktiivisuuden vaikutus suomen kielen vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkielma).
- Koivisto, Vesa. 2013. *Suomen sanojen rakenne*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korja, Emma-Katariina. 2019. *Vokaalivartaloiden yleistyminen verbien nähdä, tehdä, tulla, mennä, purra ja surra A-infinitiiveissä*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkielma).
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. (<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>). (Luettu 2020-03-07).
- Kuparinen, Olli. 2018. Infinitiivien variaatio ja muutos helsingissä. *Virtittäjä* 122. 29–52.
- Kärkkäinen, Salli. 2018. *Mitä tarkoittaa panetaan? Panna-verbin vokaalivartaloi-
stuminen*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkielma).
- Laalo, Klaus. 2011. *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lehikoinen, Laila & Kiuru, Silva. 2001. *Kirjasuomen kehitys*. 5. painos, uudistettu laitos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Leskinen, Juha. 1999. Monikon genetiivityyppien variaatio nykyisessä kirjasuomessa. Teoksessa Määttä, Urho & Pälli, Pekka & Suojanen, Matti K. (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*, 185–199. (Folia Fennistica & Linguistica 22). Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Lindgren, Anna-Riitta. 1974. *Konsonanttivartaloiset verbimuodot Raisin murteessa*. Helsingin yliopisto. (Pro gradu -tutkielma).
- 1993. *Miten muodot muuttuvat: Ruijan murteiden verbintaivutus Raisin, Pyssyjoen ja Annijoen kveeniyhteisöissä*. Tromssa: Tromssan yliopisto.
- 1999. Linguistic variation and the historical sociology of multilingualism in Kven communities. Teoksessa Jahr, Ernst Håkon (toim.), *Language change: Advances in historical sociolinguistics*, 141–166. Berlin: De Gruyter Mouton.
- 2003. Kveenien kielen asemasta. Teoksessa Laitinen, Lea & Lappalainen, Hanna & Markkola, Päivi & Vaattovaara, Johanna (toim.), *Muotojen mieli: Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*, 161–186. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Lindgren, Anna-Riitta & Niiranen, Leena. 2018. The morphological integration of Scandinavian and Saami verbal borrowings in Kven and their impact on contact-induced language change. Teoksessa Palander, Marjatta & Riionheimo, Helka & Koivisto, Vesa (toim.), *On the border of language and dialect*, 191–221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Liukkonen, Sonja. 2018. *Avotulea ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana: Yläkoulukäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*. (Kandidaatintutkimus).
- Mathild, Hilka-Liisa. 1980. *Nyky-suomen modukset II: Kvantitatiivinen analyysi*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Niemi, Jussi & Niemi, Sinikka. 1985. Suomenkielisen lapsen morfosyntaksin ja sanaston kehityksestä: Tapaustutkimus. *Virittäjä* 89. 152–172.
- Nirvi, R. E. 1945. Voidaanko monikon genetiivin monimuotoisuutta supistaa? *Virittäjä* 49. 477–489.
- NS = *Nyky-suomen sanakirja*. 1951–1961. Porvoo: WSOY.
- Ojansuu, Heikki. 1909. *Mikael Agricolan kielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palander, Marjatta. 1996. *Vaihtelu Savonlinnan seudun välimurteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pallaskallio, Ritva & Nordlund, Taru. 2018. Maaseutukirjeestä uutistekstiksi: So-siolingvistiikan ja diskurssintutkimuksen rajapinnalla. Teoksessa Rahtu, Toini & Shore, Susanna & Virtanen, Mikko T. (toim.), *Kirjoitettu vuorovaikutus*, 217–248. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Paunonen, Heikki. 1970. *Monikon genetiivin muodostus suomen murteissa: 2-tavuisten nominivartaloiden monikon genetiivien historiaa erityisesti savolaismurteiden kannalta*. Helsinki: Helsingin yliopisto. (Lisensiaatintutkimus).
- 1973. On free variation. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 72. 285–300.
- 1974. *Monikon genetiivin muodostus suomen kielessä: I, Johdanto: Yksivartaloisten kaksitavujen monikon genetiivi suomen murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1976a. Allomorfiin dynamiikkaa. *Virittäjä* 80. 82–107.
- 1976b. ”Sunna juoksi suuret korvet”: Arkaistisia konsonanttivartaloisia essiivejä kansanrunoissa. Teoksessa Lehtinen, Raija & Lehtinen, Tapani & Nuolijärvi, Pirkko & Paunonen, Heikki (toim.), *Kielitieteellisiä lehtiä: Kotikielen Seuran sadannen toimintavuoden täytyessä*, 111–122. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2003. Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. Teoksessa Laitinen, Lea & Lappalainen, Hanna & Markkola, Päivi & Vaattovaara, Johanna (toim.), *Muotojen mieli: Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*, 187–248. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Penttilä, Aarni. 1963. *Suomen kielioppi*. 2., tarkistettu painos. Porvoo: WSOY.
- Pöyhtäri, Essi. 2019. Mutta tähänkin asiaan tulenee kohta muutosta: *Potentiaalinen vokaalivartaloistuminen*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkimus).
- Rapola, Martti. 1965. *Suomen kirjakielen historia pääpiirteittäin I: Vanhan kirjasuomen kirjoitus- ja äänneäsen kehitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Riionheimo, Helka. 2002a. Havaintoja itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: Nominintaivutus. *Virittäjä* 106. 104–113.
- 2002b. Havaintoja itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: Verbintai-
vutus. *Virittäjä* 106. 259–270.
- Saukkonen, Pauli & Haijus, Marjatta & Niemikorpi, Antero & Sulkala, Helena. 1979. *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- Setälä, E. N. 1899. *Yhteissuomalainen äännehistoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjalli-
suuden Seura.
- Sirviö, Maria. 2018. *Konsonanttivartalosta vokaalivartaloon verbien purra, surra, tulla
ja mennä NUT- ja TU-partisiipeissa*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkielma).
- 2020. Sillä hetkellä emme sureneet: Surra-verbien konsonanttivartaloiset ja vo-
kaalivartaloistuneet NUT- ja TU-partisiippimuodot. Oulun yliopisto. (Pro gradu
-tutkielma).
- VISK = Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa
& Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja. 2008. *Iso suomen kieloppi*. Helsinki:
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
(<http://scripta.kotus.fi/visk>). (Luettu 2020-02-26).
- Västi, Katja & Palviainen, Santeri. 2019. Vokaalivartaloitten yleistymisen verbintai-
vutuksessa. (Esitelmä XLVI Kielitieteen päivillä Joensuussa 16. 5. 2019).
- Ylikoski, Jussi. 2005. Puhekielen morfologisten ja semanttisten innovaatioiden
tutkimusnäkömiä: Esimerkkinä suomen *tekeen* ja *tekees* -tyyppiset verbimuodot.
Puhe ja kieli 25(4). 187–209.
- Ylitalo, Aunemaria. 2020. *Vokaalivartaloiset *lapsea ja *mieheä keskustelupalsta-
aineistossa*. Oulun yliopisto. (Kandidaatintutkielma).

Yhteystiedot:

Katja Västi
Suomen kieli
PL 1000
90014 Oulun yliopisto
sähköposti: katja(dot)vasti(at)oulu(dot)fi

Santeri Palviainen
Yleinen kielitiede
PL 1000
90014 Oulun yliopisto
sähköposti: santeri(dot)palviainen(at)oulu(dot)fi